

Kernpublicatie

WBO 98

Voorwoord

“Wonen is een divers geheel aan activiteiten in en om de woning. We besteden drie kwart van onze tijd op ruim 7 procent van het Nederlandse bodemoppervlak. Een zo intensief ruimtegebruik stelt hoge eisen aan de kwaliteit van de woning zelf en van de fysieke en sociale woonomgeving”

Dit citaat uit de ‘De Agenda, wonen in de 21^e eeuw’ verwoordt de huidige ontwikkelingen op het gebied van de volkshuisvesting, waarbij de huisvestingssituatie niet langer op zichzelf staat maar een plaats krijgt in de totale leefsituatie. De traditionele grenzen tussen de volkshuisvesting als sectorbeleid en de overige sectoren als mobiliteit, zorg en leefbaarheid verdwijnen in een snel tempo. Deze verandering vraagt om interdepartementale afstemming en bovenal integraal beleid.

Deze ontwikkeling is onder andere bepalend voor de positie van de overheid op de woningmarkt. De rol van de overheid verschuift van een (financieel) sturende naar een adviserende, waardoor de keuzevrijheid van de burger toeneemt.

Om invulling te kunnen geven aan de veranderende positie van de (rijks)overheid is het van belang dat zij beschikt over informatie die aansluit bij de behoefte. De bredere context van het wonen vraagt om een goede infrastructuur voor informatie en monitoring. Mede naar aanleiding van deze ontwikkelingen heeft in 1996 een fundamentele herijking van het WBO plaatsgevonden. Daarbij is het WBO - een samenwerkingsproject van het CBS en het DGVH - zowel qua inhoud, vorm en procedures aangepast aan de eisen van deze tijd.

Het proces dat uiteindelijk geleid heeft tot het nieuwe WBO, is er een geweest van consultatie, afstemming en terugkoppeling. Niet alleen tussen het CBS en het DGVH is intensief samengewerkt, maar ook externe (potentiële) gebruikers van het WBO zijn in dit traject betrokken. Met het WBO beschikken zowel de rijksoverheid als de lokale overheden over eenduidige informatie. Dit draagt bij aan een gerichte discussie over de volkshuisvesting: niet over cijfers maar over resultaten.

Voor u ligt de eerste Kernpublicatie op basis van het WBO nieuwe stijl. De vormgeving is overeenkomstig de huisstijl van het Ministerie van VROM en is speciaal voor het WBO ontworpen. Inhoudelijk is de Kernpublicatie eveneens op een aantal punten gewijzigd. In plaats van in uitgebreide tabellen worden de resultaten van het WBO thematisch weergegeven in tabellen en grafieken waarbij de thema's zelf met behulp van schema's toegelicht worden. Daarnaast worden de resultaten van het WBO 1998 in deze Kernpublicatie vergeleken met de uitkomsten van de WBO's uit 1994 en 1990. Hiermee kunnen ontwikkelingen in de tijd gevolgd worden.

Gezien de toegankelijkheid van de WBO-gegevens in de voorliggende publicatie verwachten wij dat deze Kernpublicatie zal bijdragen aan een discussie over het wonen in de breedste zin van het woord. Wij raden eenieder die, al dan niet beroepsmatig, geïnteresseerd is in de volkshuisvesting van harte aan deze publicatie te lezen.

Directeur-Generaal van de Volkshuisvesting,
mr. L.H. Kokhuis

Directeur-Generaal van de Statistiek,
prof. dr. A.P.J. Abrahamse

Inhoudsopgave

Voorwoord

Hoofdstuk 1 Inleiding

Hoofdstuk 2 Van de Algemene Woningtelling naar het Woning Behoeftte Onderzoek ‘nieuwe stijl’

Hoofdstuk 3 Onderzoekopzet van het nieuwe WBO

- 3.1 Inleiding**
- 3.2 Oversampling**
- 3.3 Vragenlijst**
- 3.4 Kwaliteitseisen**
- 3.5 Steekproeftrekking**

Hoofdstuk 4 Veldwerkverantwoording

- 4.1 Inleiding**
- 4.2 Veldwerk**
- 4.3 Verwerking data**
- 4.4 Steekproefuitkomsten**

Hoofdstuk 5 Landelijke en regionale uitkomsten van het WBO

- 5.1 Bevolking en huishoudens**
- 5.2 Woningvoorraad**
- 5.3 Woningvraag**
- 5.4 Gerealiseerde verhuizingen**
- 5.5 Inkomen**
- 5.6 Woonlasten**
- 5.7 Woonmilieu**
- 5.8 Leefbaarheid**
- 5.9 Mobiliteit**
- 5.10 Aandachtsgroep**
- 5.11 Ouderen**
- 5.12 De woning als activiteitscentrum**

Bijlage 1 Telschema inkomensbegrippen

Bijlage 2 Begrippenlijst

Bijlage 3 Bestelinformatie

Hoofdstuk 1 Inleiding

De scheiding die van oudsher bestond tussen de volkshuisvesting en aangrenzende sectoren verdwijnt in een snel tempo. Dit betekent dat van sectoraal beleid overgegaan dient te worden naar grensoverschrijdend en gebiedsgericht beleid. De huidige en gewenste huisvestingssituatie in Nederland staat niet langer op zichzelf maar moet gezien worden als onderdeel van de totale leefsituatie. Bij deze veranderende positionering van de volkshuisvesting past een aangepaste informatiestructuur. Het Woning Behoeft Onderzoek (WBO), dat al sinds 1963 periodiek uitgevoerd wordt, is daarom recentelijk aangepast aan de eisen van deze tijd.

De kern van het WBO is, ondanks alle veranderingen, onveranderd gebleven. Nog altijd geeft het WBO een beeld van de huisvestingssituatie in Nederland. Door middel van een landelijke, steekproefsgewijze inventarisatie wordt onder meer informatie verzameld over de vorige, huidige en gewenste woning, de huishoudenssituatie en bijbehorende persoonskenmerken, het inkomen, de uitgaven en de woonomgeving.

Het WBO is een gezamenlijk project van het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM) en het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Het Directoraat-Generaal van de Volkshuisvesting (VROM/DGVH) is daarbij verantwoordelijk voor de beleidsinhoudelijke component. Dit betreft voornamelijk de vraag of de informatie in voldoende mate aansluit bij de (toekomstige) beleidsontwikkeling en de beoogde sturingsconcepten van het Rijk. Het CBS draagt de verantwoordelijkheid voor de methodologische en onderzoekstechnische aspecten. Met betrekking tot de uitvoering van het onderzoek gaat het onder andere om de kwaliteit van de vragenlijst en het veldwerk alsmede het verwerkingsproces van de ontvangen data. Voor het afnemen van de interviews heeft het CBS behalve haar eigen interviewers particuliere onderzoeksbureau's ingeschakeld.

De Kernpublicatie

Naar aanleiding van de recente veranderingen in het WBO heeft ook de Kernpublicatie een innovatieslag ondergaan. In de nieuwe vorm bestaat de Kernpublicatie uit een publicatie waarin zowel de onderzoeksverantwoording als de belangrijkste - voornamelijk landelijke - uitkomsten van het WBO opgenomen zijn.

Voor de presentatie van de resultaten is niet gekozen voor uitgebreide tabellen maar voor een combinatie van schema's, grafieken en overzichtelijke tabellen. Daarnaast is bij de weergave van de uitkomsten van het WBO niet alleen gekozen voor een presentatie van de uitkomsten van het WBO 1998, maar worden deze uitkomsten ook afgezet tegen de gegevens uit voorgaande WBO's. Hierdoor worden ontwikkelingen in de tijd zichtbaar gemaakt.

Het doel van deze kernpublicatie is om op een heldere manier inzicht te geven in de achtergronden, methodes en onderzoeksresultaten van het WBO en is bedoeld voor eenieder die, al dan niet beroepsmatig, geïnteresseerd is in de volkshuisvesting.

Meer gedetailleerd cijfermatig materiaal op een landelijk en regionaal niveau wordt via andere informatiedragers beschikbaar gesteld. Aansluitend op deze publicatie verschijnt het WBO-informatiesysteem – CitaVista – op cd-rom. In het informatiesysteem, dat menugestuurd is en daardoor makkelijk te gebruiken, zijn de uitkomsten van het WBO 1998 uitgewerkt tot op het niveau van BWS-gebieden. Deze informatie wordt gepresenteerd in de vorm van tabellen, grafieken, kaarten en profielen. In CitaVista zijn de provinciale uitkomsten, die voorheen verschenen in Provinciale Tabellenboeken, uitgegeven door het

Directoraat-Generaal van de Volkshuisvesting, verwerkt. Van afzonderlijke gemeenten zijn daarentegen in het

informatiesysteem geen gegevens opgenomen. Daarnaast zal een groot aantal WBO-tabellen opgenomen worden in StatLine, de output-database van het CBS. Ook kunnen door het CBS op verzoek en tegen betaling tabellen op maat worden samengesteld. Tenslotte wordt het WBO door het Wetenschappelijk Statistisch Agentschap (WSA) beschikbaar gesteld in de vorm van een beveiligd microdatabestand, op basis waarvan door de professionele gebruiker één op één analyses kunnen worden uitgewerkt.

Gebruikers

Er kunnen over het algemeen drie groepen gebruikers worden onderscheiden. De eerste groep gebruikers heeft geen behoefte aan gedetailleerd cijfermatig materiaal maar heeft genoeg aan een overzicht van de belangrijkste gegevens uit het WBO. Voor deze groep is de voorliggende publicatie bij uitstek geschikt. Daarnaast zijn er gebruikers die op zoek zijn naar meer gedetailleerde informatie die op een relatief eenvoudige wijze verkregen kan worden. Deze groep kan een cd-rom met het WBO-informatiesysteem CitaVista te bestellen⁽¹⁾. Hierbij wordt de mogelijkheid geboden om ook van de voorgaande edities van het WBO (1986, 1990, 1994) een cd-rom te bestellen. De derde groep gebruikers is vooral geïnteresseerd in de microdata van het WBO voor het maken van eigen analyses. Het microdatabestand kan via het WSA besteld worden⁽¹⁾. Voor deze laatste groep gebruikers die geïnteresseerd is in een diepgaande, meer wetenschappelijke onderzoeksverantwoording bestaat de mogelijkheid afzonderlijke rapportages betreffende delen van het WBO-project aan te vragen⁽¹⁾.

Opbouw van de publicatie

Deze publicatie bestaat uit twee delen. Het eerste, voornamelijk tekstuele, gedeelte behandelt de geschiedenis van het WBO (hoofdstuk 2), gevolgd door een kort overzicht van de onderzoeksopzet (hoofdstuk 3) en een beknopte onderzoeksverantwoording waarin ingegaan wordt op het veldwerk, de verwerking van de enquêteresultaten en de betrouwbaarheid en nauwkeurigheid van de uitkomsten (hoofdstuk 4). Het tweede deel bestaat uit een presentatie van de belangrijkste uitkomsten van het WBO die per thema gegroepeerd zijn (hoofdstuk 5). De resultaten worden met behulp van tabellen en grafieken gepresenteerd waarbij per thema een korte toelichting gegeven wordt.

In de bijlagen is een lijst opgenomen waarin de belangrijkste begrippen in deze publicatie worden toegelicht.

⁽¹⁾ Voor de bestellijst met adressen zie bijlage 2

Hoofdstuk 2 Van de Algemene Woningtelling naar het Woning Behoeft Onderzoek ‘nieuwe stijl’

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de ontwikkelingen die het WBO in de tijd ondergaan heeft. Hierbij wordt niet alleen aandacht besteed aan de veranderingen en aanpassingen als zodanig maar ook aan de beleidsontwikkeling die hieraan ten grondslag lagen.

Het begin

In 1960 werd de dertiende Algemene Volkstelling gehouden. Op basis van de uitkomsten van deze telling werden twee trends gesignaleerd. Ten eerste bleek dat de groei van de woningbehoefte in de voorgaande vier jaar sterker was dan op grond van de Algemene Woningtelling in 1956 verwacht werd. Omdat de Algemene Woningtelling slechts eens per 10 jaar uitgevoerd werd, ontstond de behoefte aan meer frequente gegevens over de feitelijke woningbehoefte. Daarnaast bleek in 1960 dat in een groot aantal gemeenten niet langer sprake was van een kwantitatieve woningtekort, waardoor behoefte ontstond aan nader gespecificeerde gegevens over de kwalitatieve vraag naar woningen.

In opdracht van het Ministerie van VROM (toen nog het Ministerie van Volkshuisvesting en bouwnijverheid), doet het CBS sedert 1964 periodiek, te weten elke vier jaar, onderzoek naar de woningbehoefte. Dit gebeurt op basis van steekproeven van woonadressen. Het WBO leverde de voor die tijd belangrijke beleidsinformatie over bijvoorbeeld inwoning, aanwezigheid van toilet, badkamer en aanrecht met stromend water. In de zeventiger jaren werd het wenselijk geacht om, behalve voor Nederland in het geheel en voor de landsdelen, uitspraken te kunnen doen op regionaal niveau.

Na vergelijking van de uitkomsten van het WBO 1970 met de Algemene Volkstelling 1971 werd geconstateerd dat vooral eenpersoonshuishoudens in de steekproef ondervertegenwoordigd waren. Eveneens bleek dat de groep potentiële verhuizers door de keuze van de steekproef onderschat werd. Dit leidde in 1975 tot een verandering in de steekproef; van een adressensteekproef naar een personensteekproef. In 1977 is het WBO inhoudelijk verbreed en werd de mogelijkheid om de data te verwerken met behulp van een computer voor het eerst benut. Vanaf dat moment is het WBO een veel omvattende informatiebron over de situatie op de woningmarkt en de heersende woningbehoefte.

1977-1994

Het doel van het WBO – het in beeld brengen van de situatie op de woningmarkt en de woningbehoefte in een bepaald jaar – daterend uit 1977, is tot op heden onveranderd gebleven. De directe koppelingen tussen kenmerken van het huishouden en van de woning maken het WBO uniek. Daarnaast geeft het WBO door het periodieke karakter, informatie over de ontwikkelingen op de woningmarkt.

In deze periode wordt de benodigde informatie - net als in de jaren zestig en zeventig - verkregen door middel van schriftelijke vragenlijsten. Hierbij worden voornamelijk vragen gesteld over de huidige woning, de vorige woning, de gewenste woning, de woonlasten en het inkomen van de geënquêteerde persoon en de eventuele medebewoners. Om een betrouwbaar beeld te krijgen van de situatie in Nederland wordt een representatieve steekproef getrokken uit de inwoners van 18 jaar en ouder. Dat wil zeggen dat de voor het WBO benaderde personen een dwarsdoorsnede van de Nederlandse bevolking van 18 jaar en ouder vormen.

In de periode 1977-1994 heeft het WBO zijn naam definitief gevestigd. Door de grootschaligheid, de betrouwbaarheid, het integrale karakter en de continuïteit van het WBO, is dit onderzoek een standaard geworden voor ander woningmarkt- en bewonersonderzoek. Deze standaardiserende werking betreft zowel de in het WBO gebruikte begrippen als de uitkomsten uit het WBO.

Voor de meeste beleidsnota's van het DGVH wordt geput uit de uitkomsten van het WBO. Naast de volkshuisvesting bestrijkt het onderzoek echter nog andere onderzoeks- en beleidsterreinen – waaronder demografie, planologie en economie – waardoor ook andere ministeries en planbureaus veelvuldig van de gegevens gebruik maken. Behalve het inzichtelijke maken van huidige ontwikkelingen, draagt het WBO bij aan het voorspellen van ontwikkelingen in de toekomst door als input voor diverse simulatiemodellen te dienen.

Het 'nieuwe' WBO (1998)

Het terrein van de volkshuisvesting is in de afgelopen twintig jaar sterk aan veranderingen onderhevig geweest, zowel naar vorm als naar inhoud. Decentralisering is als belangrijkste trend in de volkshuisvesting aan te wijzen, maar ook regionalisering en gebiedsgerichte oplossingen hebben aan terrein gewonnen. Daarnaast heeft op de woningmarkt een aantal verschuivingen plaatsgevonden, zoals van woningtekort naar evenwicht, van kwantitatieve woningvraag naar kwalitatieve woonwensen, de omslag van huur naar koop en van fysieke woningkwaliteit naar de sociale aspecten van de woonomgeving. Tenslotte is het wonen in de loop der jaren steeds meer onderdeel geworden van de totale leefsituatie.

De veranderingen en trends hebben tot gevolg dat de informatie, die door het WBO in de oorspronkelijke vorm verkregen is, steeds minder goed aansluit bij de (toekomstige) beleidsmatige informatiebehoefte. In dezelfde periode heeft de informatietechnologie zich in een snel tempo ontwikkeld, waardoor het gebruik van computers bij enquêtering mogelijk is geworden.

Deze veranderingen vroegen om een herziening van het WBO en in 1996 is gestart met de aanpassing van zowel de inhoud als de vorm van het WBO aan de eisen van deze tijd. In dit moderniseringsproces is intensief samengewerkt door het DGVH en het CBS, maar ook de (potentiële) gebruikers van het WBO als de wetenschap, ministeries, planbureau's en onderzoeksbureau's, zijn hierbij actief betrokken. Door middel van consultaties vooraf, expert-meetings tussentijds en een terugkoppeling achteraf is zorg gedragen voor een open en communicatief proces. Het resultaat is een geheel nieuwe, modulaire en flexibele infrastructuur voor informatievoorziening, om het proces van enquêtering tot oplevering van gebruiksklare informatie vlot te laten verlopen. De aansluiting tussen informatievoorziening en beleid is hiermee voor de komende jaren gegarandeerd. In 1998 heeft dit geresulteerd in de uitvoering van het eerste WBO 'nieuwe stijl' (60.000 respondenten). Tegenwoordig bestaat de enquête uit 900 vragen waaruit 1200 variabelen afgeleid worden.

Koppeling POLS

Een belangrijke verandering in de vorm van het WBO is de koppeling met het POLS (Permanent Onderzoek LeefSituatie). De koppeling met het POLS geeft inzicht in sociaal-culturele en sociaal-economische ontwikkelingen die voor de toekomstige woningmarktontwikkelingen van groot belang zijn. De POLS-basisvragenlijst bevat vragen over het werk, de opleiding, de arbeidsomstandigheden, de gezondheid, de vrijetijdsbesteding, criminaliteit en opvattingen over maatschappij en politiek.

Ook de inhoud van het WBO is aangepast. Het onderwerp mobiliteit is nieuw toegevoegd en aan de onderwerpen leefbaarheid, verhuisredenen, bijkomende woonlasten en huidige en gewenste woningtypen en buurten wordt in het ‘nieuwe’ WBO meer aandacht besteed. Hierdoor is de vragenlijst sterk aangepast en verbreed.

Oversampling

Een belangrijke toevoeging aan het WBO is de mogelijkheid om informatie op een zeer laag schaalniveau – zoals gemeenten en stadsdelen – te verkrijgen. Dit wordt oversampling of uitvergroting genoemd. Dit betekent dat een gebied op een lager geografisch niveau zichtbaar gemaakt kan worden door er extra enquêtes af te nemen. Het principe van oversampling is simpel: VROM/DGVH stelt de enquêtes die in het kader van het landelijke WBO worden afgenomen beschikbaar. De deelnemer koopt daar zoveel enquêtes bij dat uitspraken mogelijke zijn op het door de deelnemer gewenste niveau. De steekproef voor POLS (en het WBO) wordt getrokken uit de gemeentelijke basisadministratie (GBA) en de steekproefomvang wordt met behulp van kwaliteitscriteria afgestemd op de gewenste nauwkeurigheid. Voor de uitvergroting van een kleiner gebied wordt voor dat gebied een extra steekproef uit het GBA getrokken.

In het landelijke WBO wordt een volledige vragenlijst face-to-face afgenomen. Deze methode kan ook voor de extra respondenten toegepast worden, maar voor oversamplingsgebieden bestaat de mogelijkheid een verkorte vragenlijst telefonisch af te nemen. Deze verkorte vragenlijst is samengesteld in overleg met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG). Ook voor de oversampling zijn kwaliteitscriteria vastgesteld.

Vooruitblik

Vanaf 1998 is het WBO een doorlopend onderzoek. Dit houdt in dat elk jaar ongeveer 15.000 personen geënquêteerd worden. Hierdoor kan nog beter ingespeeld worden op beleidsontwikkelingen. De continuïteit van het ‘nieuwe’ WBO en de mogelijkheid tot oversampling biedt ook gemeenten en corporaties de mogelijkheid trends en veranderingen nauwkeurig te monitoren. Hierdoor zullen zij in staat zijn eventuele problemen op het gebied van de volkshuisvesting of aangrenzende beleidsterreinen in de gemeente tijdig te ondervangen.

Het WBO in zijn huidige vorm sluit aan bij de veranderende bestuurlijke context in Nederland waarbinnen zowel burgers en instituties als de overheden opnieuw hun posities bepalen. Door te kiezen voor een flexibele en modulaire opbouw van informatiestructuren, zoals de koppeling van het WBO aan het POLS, ontstaat de mogelijkheid in te spelen op de veranderende samenleving. Dit wordt in het WBO nog versterkt door ook derden de mogelijkheid te bieden om gebruik te maken van deze informatiestructuur.

Voor een uitgebreide beschrijving van het ‘nieuwe’ WBO (met nadruk op de oversampling) wordt verwezen naar de Brochure WBO (DGVH, 1999).

Hoofdstuk 3 Onderzoekopzet van het nieuwe WBO

3.1 Inleiding

In 1996 is bij het Ministerie van VROM besloten tot een fundamentele herijking van inhoud, opzet en organisatie van het WBO. De inhoud van het WBO is opnieuw tegen het licht van de huidige en verwachte informatiebehoefte gehouden. De opzet van het WBO is in samenwerking met het CBS flink gemoderniseerd. Dit betekent voor de uitvoering van het WBO dat de steekproefprocedures gecentraliseerd zijn en dat de enquêtes door de interviewers afgenomen worden met behulp van een computer-gestuurde vragenlijst, in plaats van de voorheen gebruikte papieren vragenlijsten. Meer dan bij voorafgaande WBO's zijn ook al tijdens het onderzoek enkele grootgebruikers (waaronder ministeries en planbureaus) betrokken.

De eisen waaraan het onderzoeksdesign van het nieuwe WBO volgens het Ministerie van VROM moest voldoen zijn in 1996 vastgesteld. Deze eisen zijn:

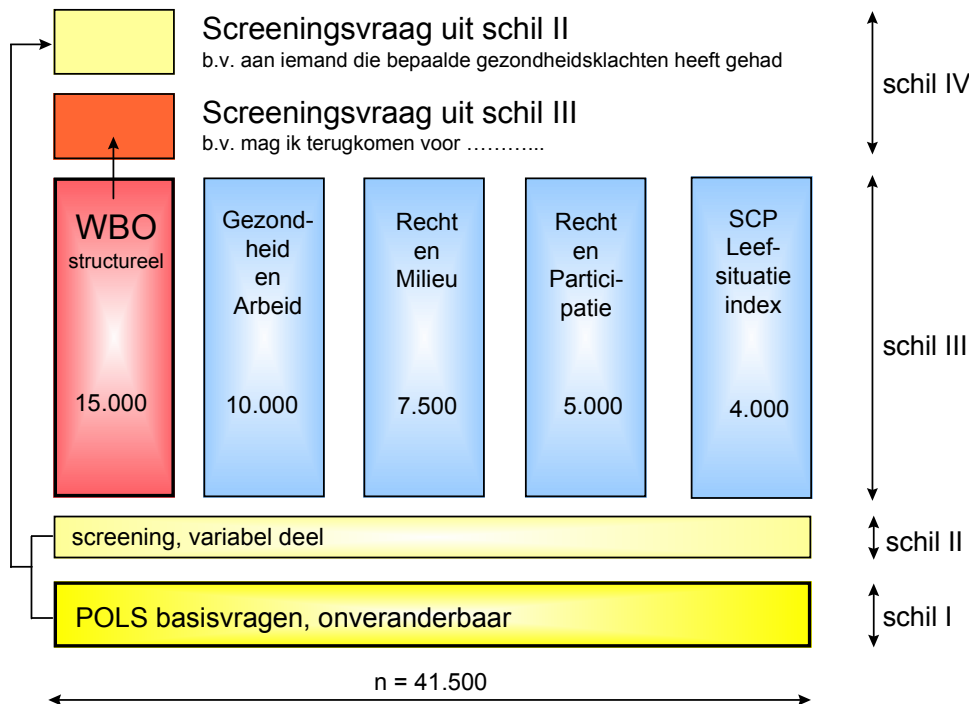
- een meer frequente dataverzameling om beter inzicht in ontwikkelingen op het terrein van de volkshuisvesting te krijgen;
- een meer actuele informatievoorziening, met een kortere tijdspanne tussen veldwerk, uitkomsten en beleidsmatige vertaling en aansluiting op de beschikbaarheid van informatie op lokaal en regionaal niveau;
- een hoge kwaliteit en hoge betrouwbaarheid van de informatie;
- een sterke mate van flexibiliteit in de vragenlijst om van jaar tot jaar nieuwe onderwerpen te kunnen behandelen;
- mogelijkheden om volkshuisvestingspartners bij het WBO te betrekken;
- uitkomsten op het geografische niveau van BWS-gebieden (BWS = Besluit Woninggebonden Subsidies);
- uitkomsten op lager regionaal niveau of voor meer gedetailleerde onderwerpen via oversampling (vergroten van de steekproef).

Naast inhoudelijke eisen zijn aan de inhoud en de vormgeving van de vragenlijst tal van voorwaarden gesteld om ervoor te zorgen dat de verzamelde data van een zo hoog mogelijke kwaliteit zijn. Met het gebruik van een computer-gestuurde vragenlijst is de kwaliteit van de data toegenomen. Ook bij de verdere verwerking van de data door het CBS is gebruik gemaakt van nieuwe automatiseringshulpmiddelen.

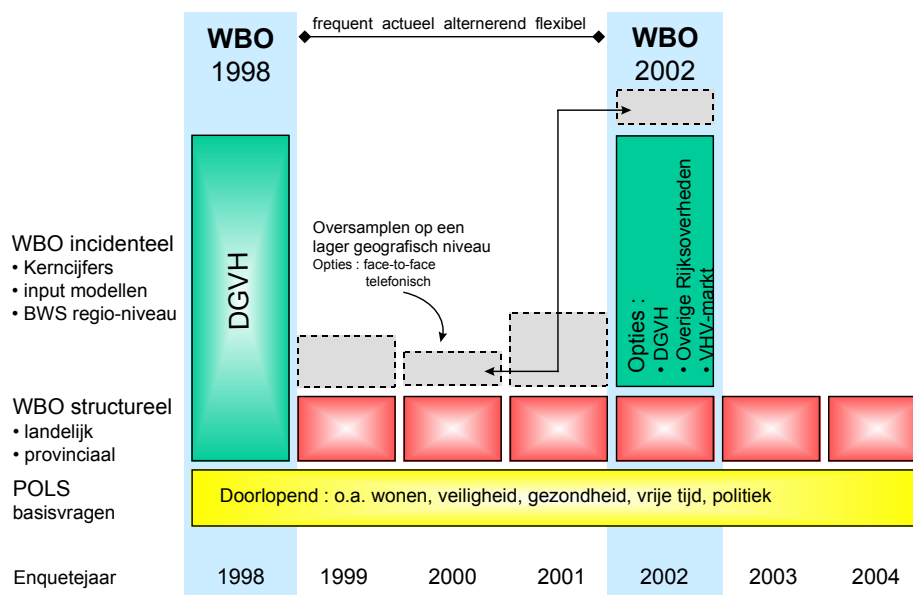
Om aan de eis van een continue monitoring van de kernvariabelen op het terrein van de volkshuisvesting tegemoet te komen is besloten het WBO jaarlijks uit te voeren. Het WBO is daarom vanaf 1998 continu in het veld, gekoppeld aan het Permanente Onderzoek Leefsituatie (POLS) van het CBS. Met een na te streven aantal respondenten van 15.000 per jaar kunnen dan uitkomsten op provinciaal niveau worden gegeven. Door de koppeling aan het POLS heeft het WBO een brug gelegd naar andere aspecten van de leefsituatie die kort in de basis en uitvoeriger in de modules worden gemeten, zoals gezondheid, arbeidsomstandigheden, welzijn, criminaliteit en tijdsbesteding. In de zogenaamde WBO-jaren, aansluitend op de vierjarige cyclus van de vorige WBO's bestaat de mogelijkheid de steekproef te vergroten om betrouwbare uitkomsten op BWS-niveau te kunnen genereren. Dit is voor het WBO 1998 het geval geweest. In figuur 1 is schematisch aangegeven hoe het POLS er inclusief het WBO uitziet.

In het vervolg van dit hoofdstuk wordt op een aantal aspecten die te maken hebben met de onderzoekopzet kort ingegaan. Eerst wordt kort ingegaan op de oversampling, omdat dit begrip in het vervolg van dit hoofdstuk vaak terugkomt. Daarna komt de vragenlijst aan de orde (paragraaf 3.3). In hoofdstuk 3.4 worden beknopt de gehanteerde kwaliteitseisen van het onderzoek beschreven. Tot slot wordt in paragraaf 3.5 ingegaan op de steekproeftrekking.

Figuur 1 Nieuwe infrastructuur voor WBO-informatie (1998)

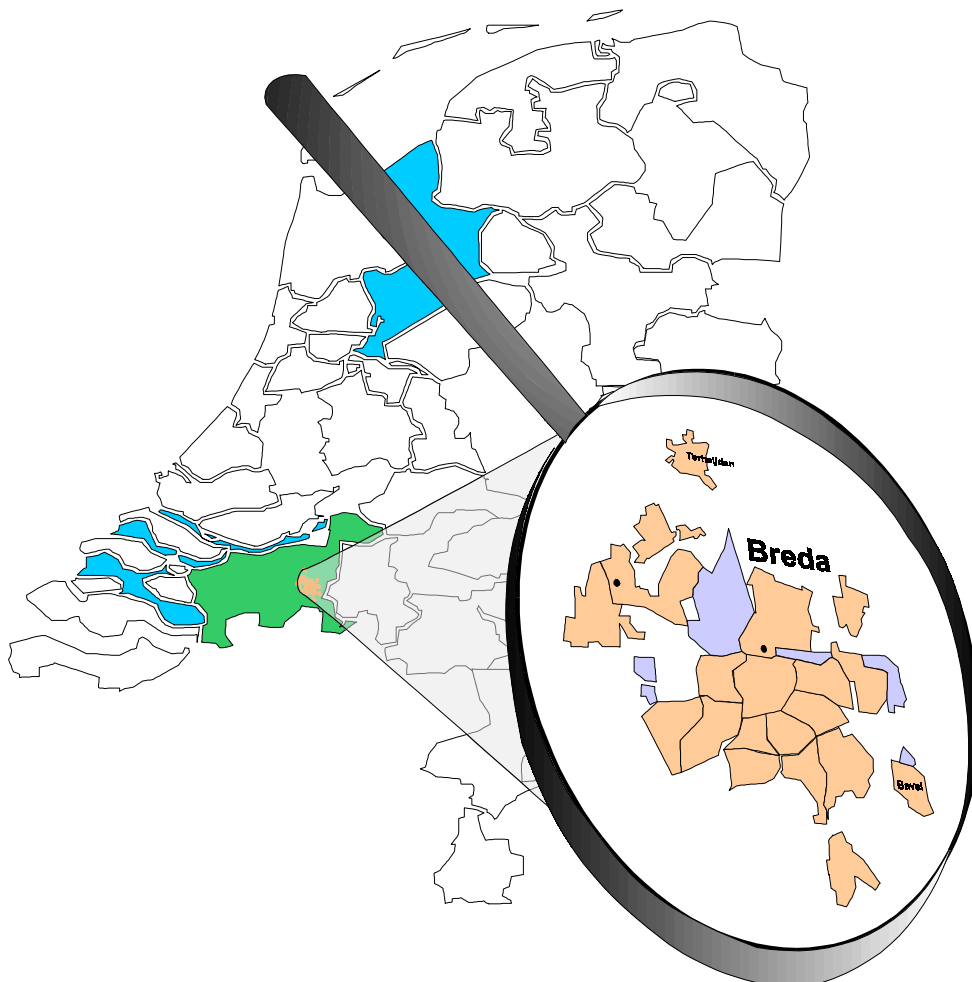
Figuur 1a WBO / POLS : modulair, flexibel en doorlopend

3.2 Oversampling

De betrokkenheid van de volkshuisvestingspartners en de mogelijkheden om gegevens op een lager regionaal niveau dan het BWS-niveau te verkrijgen zijn uitgewerkt via de oversampling. Oversampling, in concreto het vergroten van de steekproef, biedt de mogelijkheid om informatie op een lager schaalniveau – zoals gemeenten en stadsdelen – te verkrijgen. Door de steekproef in een bepaald gebied te vergroten wordt al het ware een vergrootglas (figuur 2) op het WBO gezet. Een gebied dat met het normale, structurele WBO onzichtbaar blijft, wordt daardoor zichtbaar gemaakt. Dat wil zeggen dat het WBO met alle voordelen van continuïteit, vergelijkbaarheid en betrouwbaarheid op een laag schaalniveau kan worden gebruikt. De ondergrens voor uitvergroting is een gebied met een inwoneraantal van minimaal 10.000 inwoners.

Figuur 2 De WBO-uitvergroting

Op deze manier zijn de volkshuisvestingspartners bij het nieuwe WBO betrokken. Alle partners in de volkshuisvesting (DGVH, provincies, gemeenten, bestuurlijke regio's, sociale verhuurders, etc.) hebben baat bij een discussie op basis van gemeenschappelijke en eenduidige uitkomsten. Door gebruik te maken van hetzelfde onderzoek kan de discussie zich

richten op de interpretatie van de uitkomsten en het te voeren beleid en hoeven er geen misverstanden of twijfels over de cijfers te ontstaan. En voor die partijen die nog niet beschikten over strategische informatie over bevolking en woningvoorraad komt deze beschikbaar op lokaal niveau. De verzamelde informatie sluit nauw aan op de voorstellen die de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) heeft geformuleerd in het “Kernbeleid Volkshuisvesting”.

Om gemeenten en andere partners in het kader van de oversampling te stimuleren aan het nieuwe WBO deel te nemen is er behalve de computer-gestuurde vragenlijst (CAPI = computer assisted personal interviewing) die bij respondenten thuis face-to-face wordt afgenomen ook een verkorte vragenlijst ontwikkeld die telefonisch (CATI = computer assisted telephone interviewing) wordt afgenomen. Bij gebruik van de CAPI-vragenlijst komt alle WBO-informatie op lokaal niveau beschikbaar; gebruik van de CATI-vragenlijst heeft als voordeel dat de kosten voor uitvergroting flink lager zijn omdat er sprake is van telefonische waarneming. Wel treedt door het gebruik van CATI verlies van detail op en is er een gevaar van selectiviteit doordat alleen telefonisch bereikbare personen kunnen worden geïnterviewd. Wel is er op gelet dat ook met de verkorte vragenlijst de belangrijke vragen voor het “Kernbeleid Volkshuisvesting”, voor zover mogelijk met het WBO, ook te beantwoorden zijn. In de verkorte versie is vooral de mate van detail binnen de thema's minder groot. Via een stimuleringspremie heeft het DGVH getracht de deelname van met name de kleinere gemeenten te vergroten. Ook via de output-kant is getracht participatie van gemeenten en andere partijen te stimuleren door het beschikbaar stellen van een gebruikersvriendelijk informatiesysteem waarin de WBO-data zijn opgenomen.

Voor het WBO 1998 is de mogelijkheid tot oversampling een succes geworden. Voor liefst 116 gemeenten (63 contractanten) is, al dan niet in een samenwerkingsverband met andere gemeenten of sociale verhuurders, de oorspronkelijke steekproef vergroot. In 22 gemeenten zijn de data via CAPI verzameld, in 91 gemeenten via CATI en in 3 gemeenten is er gebruik gemaakt van een combinatie van beide methoden.

3.3 Vragenlijst

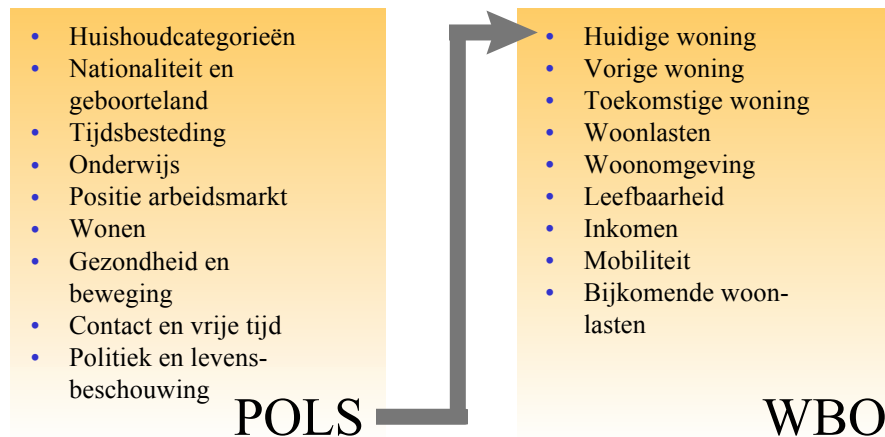
De nieuwe vragenlijst van het WBO is het resultaat van een kritische analyse van:

- de inhoud van de vragenlijst van het WBO 1993/1994 in het licht van de nieuwe informatiebehoefte, die dient aan te sluiten bij de (toekomstige) ontwikkelingen in de volkshuisvesting en moet passen in de bestuurlijke context; en
- de vraagstellingen zelf: meten de vragen wat ze beogen te meten. Daarbij hebben twee belangrijke randvoorwaarden een rol gespeeld: de vragenlijst diende, met het oog op de continuïteit, aan te sluiten bij die van de vorige WBO's, maar moest tegelijkertijd worden getransformeerd van een schriftelijke naar een computer-gestuurde vragenlijst die zowel face-to-face als telefonisch zou kunnen worden afgenomen. De vragenlijst is vóór het eigenlijke onderzoek uitvoerig getest: inhoudelijk - meten we wat we willen meten - en methodologisch - zijn de antwoorden valide.

De vragenlijst zelf bestaat uit een aantal inhoudelijke blokken. In het POLS-deel worden achtergrondkenmerken van de ondervraagde persoon (geslacht, leeftijd, burgerlijke staat, nationaliteit en geboorteland, onderwijs, arbeidsmarktpositie en inkomen) en van het huishouden (grootte, samenstelling, inkomen) waargenomen. Daarnaast worden er in het

POLS-deel enkele kernvragen over wonen, gezondheid, contacten en vrije tijd en politiek en levensbeschouwing gesteld (zie figuur 3).

Figuur 3 Onderwerpen in de WBO- en POLS-vragenlijst

Een aantal van deze thema's is nieuw of flink uitgebreid om aan de nieuwe informatiebehoefte te voldoen.

Het gebruik van een computer-gestuurde vragenlijst heeft tot het voordeel geleid dat er meer dan voorheen controles op de antwoorden van respondenten in het veld worden gelegd, waardoor de kwaliteit toeneemt. Er wordt zodoende bij het invullen van de vragenlijst al gecontroleerd of het ingevoerde getal een toegestane waarde heeft en/of het antwoord niet in overeenstemming is met een eerder gegeven antwoord. Ook leidt de computer op basis van de antwoorden van de respondent de interviewer door het vraaggesprek heen en kunnen er geen routing-fouten meer optreden.

3.4 Kwaliteitseisen

Voorafgaand aan de uitvoering van het onderzoek zijn kwaliteitseisen vastgesteld. Deze eisen zijn uitgewerkt in de vorm van aantallen personen waarmee een vraaggesprek moet worden gevoerd, te behalen responspercentages en het uitvoeren van een vertekeningsonderzoek.

Het benodigde aantal respondenten is afgeleid van de uitspraken die uit het onderzoek moeten worden gedaan. Voor het landelijke WBO (exclusief oversampling) zijn de volgende uitspraken geformuleerd, waarbij voor alle uitspraken een betrouwbaarheid van 95% (zie ook paragraaf 4.4) geldt:

- voor de huur-koopverhouding op landelijk niveau geldt een precisie van 0,5%
- het huishoudensinkomen op het niveau van BWS-, VINEX- of COROP-gebieden wordt op 2.000 gulden nauwkeurig
- de omvang van de groep potentiële verhuizers onder de kopers op het niveau van BWS-, VINEX- of COROP-gebieden wordt op 5% nauwkeurig geschat
- de omvang van de groep personen die verhuisd zijn onder de kopers op het niveau van BWS-, VINEX- of COROP-gebieden wordt op 5% nauwkeurig geschat

Op basis van deze criteria is een aantal respondenten van 60.000 voor het landelijke WBO voldoende.

Voorafgaand aan de start van het WBO hebben VROM en het CBS afgesproken dat het te behalen responspercentage dient te liggen tussen 60% en 63%. Bij een lager responspercentage is het risico van vertekening hoger. Vertekening treedt op indien de resultaten van de respondenten niet meer representatief zijn voor de onderzoekspopulatie, bij voorbeeld omdat de respons sterk selectief is. Indien bij voorbeeld er relatief veel meer kopers dan huurders responderen - door welke oorzaak dan ook - leidt dit tot een vertekening van het gemiddelde inkomen in de vorm van een overschatting, omdat het inkomen van kopers gemiddeld hoger is dan dat van huurders. De risico's voor mogelijke vertekening als gevolg van non-respons worden door het CBS in kaart gebracht aan de hand van een speciaal vertekeningsonderzoek.

3.5 Steekproeftrekking

Het WBO is een onderzoek dat gebaseerd is op een steekproef onder de bevolking van 18 jaar of ouder. De steekproef is centraal bij het CBS getrokken uit de Gemeentelijke Basisadministratie (GBA). Via elektronische weg zijn de adressen van de getrokken personen in de steekproef bij de gemeenten verzameld.

Het benodigde aantal respondenten is bepaald op 60.000. Het aantal te trekken steekproefpersonen is hoger omdat rekening gehouden moet worden met uitval door enkele screeningsprocedures en non-respons. Na trekking van de steekproef wordt bij het CBS allereerst gecontroleerd of de getrokken persoon inwoner van een inrichting of tehuis is, aan de hand van een bestand van institutionele adressen. Intramurale personen worden namelijk niet geënquêteerd. Daarna wordt gecontroleerd of de persoon het laatste jaar al eens eerder in een steekproef van het CBS is getrokken. De personen die al eerder voor een onderzoek benaderd zijn worden eveneens uit de steekproef verwijderd. Tot slot wordt gekeken of er meerdere personen op hetzelfde adres getrokken zijn; er wordt slechts één persoon per adres benaderd. De uitval door deze drie procedures bedraagt zo'n 16%.

Van de getrokken personen in de steekproef zijn naam en adres (via de gemeente), geslacht, geboortedatum en burgerlijke staat (via het bestand op het CBS) bekend. Na de trekking is de steekproef voor zover mogelijk voorzien van een telefoonnummer.

Hoofdstuk 4 Veldwerkverantwoording

4.1 Inleiding

Zodra het onderzoek is voorbereid en de steekproef is getrokken kan het veldwerk starten. De wijze van dataverzameling en de belangrijkste resultaten van het veldwerk komen in paragraaf 4.2 aan de orde. In de volgende paragraaf (4.3) wordt aangegeven welke bewerkingen de ruwe, van respondenten verkregen, gegevens ondergaan voordat er uitkomsten kunnen worden samengesteld. Op vaststelling van de kwaliteit van die uitkomsten wordt in de laatste paragraaf (4.4) van dit hoofdstuk ingegaan.

4.2 Veldwerk

Het veldwerk van het WBO 1998 is onder verantwoordelijkheid van het CBS, uitgevoerd door vijf veldwerkorganisaties, waaronder die van het CBS zelf.

Voor het landelijke WBO (op BWS-niveau) zijn de vraaggesprekken allemaal face-to-face, bij de te ondervragen personen thuis, uitgevoerd met behulp van een shootcomputer. Daarnaast hebben alle interviewers ook de beschikking over een handleiding voor de vragenlijsten, de introductiebrief, toonkaarten met antwoordcategorieën te gebruiken bij bepaalde vragen, een boekje met namen van sociale verhuurders en een papieren vragenlijst voor bijkomende woonlasten. Voor de oversampling is het merendeel der vraaggesprekken telefonisch uitgevoerd.

Voordat de steekproefpersonen zijn benaderd hebben ze allemaal een brief van het CBS (met het doel van en een motivatie voor het onderzoek) gekregen met het verzoek om mee te doen aan het onderzoek.

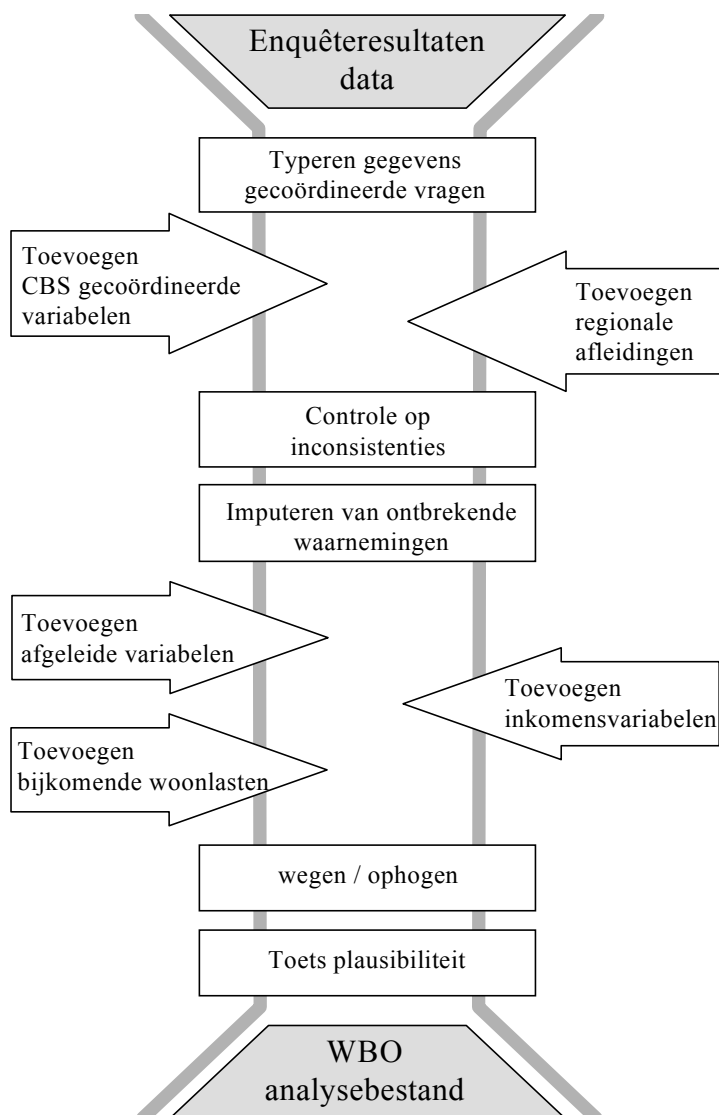
Interviewers mogen alleen bij de getrokken steekproefpersonen het vraaggesprek afnemen. Vervanging van die personen door andere leden van het huishouden bij voorbeeld is niet toegestaan. Bij verhuizing van de getrokken persoon is getracht het nieuwe adres te achterhalen en de persoon op het nieuwe adres te benaderen.

De respons is helaas achtergebleven bij de verwachtingen. Om de benodigde aantallen gesprekken te realiseren zijn aanvankelijk niet bereikte personen nogmaals benaderd maar is ook een nieuwe steekproef getrokken, met name in de regio's met de grootste non-respons. Voor het reguliere WBO is de teller blijven steken op bijna 56.000 respondenten, een responspercentage van 52,2. Het totaal van de oversampling heeft een iets groter aandeel respons opgeleverd, namelijk 56,3%. Dit is mede het gevolg van het overwicht van de telefonische enquêtes binnen de oversampling. Het aantal respondenten binnen de oversampling is 57.000 groot, waarmee de totale omvang van het totale WBO 1998 op bijna 113.000 respondenten komt. Op dit aantal van 113.000 respondenten zijn de landelijke uitkomsten in deze publicatie gebaseerd.

4.3 Verwerking data

De afgeronde interviews zijn door de interviewers of door het veldwerkbureau waarvoor ze werken naar het CBS gestuurd. Op het CBS zijn de data ingelezen en verwerkt. Deze verwerking bestaat achtereenvolgens uit (zie figuur 4):

Figuur 4 Data-processing in het WBO

Typeren van vragen naar onderwijs, beroep en bedrijf

In de POLS-basisvragenlijst wordt een aantal CBS-breed gecoördineerde vragen gesteld over genoten onderwijs en huidige opleidingen, beroep en bedrijf. Met behulp van een computer-ondersteund bewerkingssysteem (COBS) worden door typeurs van het CBS aan deze vrije tekstuele gegevens eenduidige codes toegekend. Bij deze toekenning wordt gebruik gemaakt van verschillende classificatiebestanden.

Toevoegen van CBS-gecoördineerde variabelen

Een aantal variabelen wordt CBS-breed vanuit de in alle CBS-onderzoeken gehanteerde vraagstellingen op dezelfde wijze samengesteld. Hiertoe behoren afleidingen als maatschappelijke participatie en huishoudensvariabelen.

Toevoegen van regionale afleidingen

Op basis van postcode en woonplaats zijn voor de huidige, vorige en gewenste gemeenten een aantal relevante regionale indelingen (landsdeel, provincie, COROP, BWS, Vinex, woningmarktgebied) aan elk record toegevoegd.

Controle op inconsistenties

Controleren van variabelen die consistent met elkaar moeten zijn. Het gaat hier bij voorbeeld om inconsistenties op het vlak van jaren (de woning betrokken voordat deze gebouwd is, de woning verkocht voor de geboorte, een bedrag aan hypotheekrente dat volstrekt niet in overeenstemming is met de waarde van de woning, ontvangst van huursubsidie voor een hele dure huurwoning, een kale huur die groter is dan de basishuur, etc.). Bij inconsistenties zijn de meest onwaarschijnlijke variabelen op onbekend gezet om deze later met een consistente waarde bij te schatten. In die gevallen waar er slechts één juiste waarde en oplossing mogelijk was is automatisch de juiste waarde van de variabele opgenomen.

Imputeren van ontbrekende waarnemingen

De onbekende scores op numerieke variabelen (weet-nieten, weigeringen, via consistentiecontrole op onbekend gezet) zijn voor zover de vragen beantwoord hadden moeten worden allemaal bijgeschat. In de meeste gevallen is bij een ontbrekende waarde gezocht naar een verzameling records (respondenten) in het bestand die op variabelen die sterk samenhangen met de ontbrekende variabele dezelfde score hebben als het record waarvoor de variabele moet worden bijgeschat en die op de bij te schatten variabele een geldige score hebben. Uit deze verzameling wordt dan willekeurig een record gekozen waarvan de score op de bij te schatten variabele wordt overgenomen en geplaatst, geïmputeerd, in het bij te schatten record. Bij minder frequent voorkomende combinaties van variabelen is het uiteraard moeilijker een set van vergelijkbare records te vinden waaruit de waarde van de ontbrekende variabele(n) kan worden overgenomen. Indien er meerdere variabelen binnen eenzelfde onderwerp in de vragenlijst (routing) ontbreken dan worden vaak alle bekende scores uit hetzelfde vragenblok overgenomen om zodoende de consistentie tussen de variabelen binnen het record te behouden. En bij sommige variabelen wordt voor de bijstelling gebruik gemaakt van andere schattingsmethoden om de waarde te bepalen, zoals regressie-analyse. Omdat ervoor gekozen is voor het landelijke WBO van alle records gebruik te maken, zowel van de CAPI- als de CATI-records, zijn bij de CATI-records ook alle ‘ontbrekende’ variabelen bijgeschat. Dit zijn de vragen die in de telefonische vragenlijst niet zijn opgenomen.

Toevoegen van overige afgeleide variabelen

De variabelen die worden samengesteld uit combinaties van andere variabelen en die worden gebruikt om te selecteren, te analyseren, te tabelleren of samen te vatten, worden in een afleidingsprogramma gedraaid en aan elk record toegevoegd.

Draaien van het inkomensprogramma en toevoegen van inkomensvariabelen

Het inkomensprogramma is tot stand gekomen na uitgebreid overleg met ook externe partijen (ministeries, planbureaus, onderzoeksinstituten) om ervoor zorg te dragen dat de diverse, soms op maat gesneden, inkomensvariabelen door alle belanghebbenden worden geaccepteerd en gebruikt.

Toevoegen van bijkomende woonlasten

Op basis van de gemeentecode zijn aan het bestand een groot aantal bijkomende woonlasten (gemeentelijke heffingen, energielasten, etc.) toegevoegd zodat een zo compleet mogelijk beeld van de woonuitgaven in combinatie met huishoudens- en woningkenmerken kan worden geschetst.

Wegen en ophogen van het bestand

Het WBO wordt gebruikt om de mate waarin diverse verschijnselen voorkomen in de populatie te schatten; het gaat dan niet alleen om de relatieve aandelen maar vooral ook om de

absolute aantallen. Daartoe wordt aan elk record een gewicht gehangen dat weergeeft voor hoeveel personen, huishoudens of woningen in de populatie die respondent meetelt. Dat gewicht wordt bepaald door de populatie in groepen in te delen op basis van kenmerken die zowel voor de gehele populatie als voor alle respondenten bekend zijn. Het gaat dan om kenmerken als geslacht, leeftijd, burgerlijke staat, nationaliteit en regio. Voor elke combinatie wordt een gewicht (ophoogfactor) bepaald zodanig dat het opgehoogde aantal overeenkomt met het bekende aantal in de populatie. Op deze wijze kunnen voor alle andere variabelen, die alleen vanuit het WBO bekend zijn, populatie-schattingen worden gemaakt. Voordat de ophoging wordt uitgevoerd worden uit de totale bevolking de personen in inrichtingen, instellingen en tehuizen verwijderd. Doelpopulatie van het WBO is immers de bevolking in particuliere huishoudens. Behalve deze uitvergroting naar de totale bevolking toe wordt ook nog rekening gehouden met de kansen van personen om in de steekproef te vallen en met waarden van variabelen die op voorhand aan de uitkomsten worden opgelegd omdat ze uit externe bronnen bekend zijn of meer plausibel zijn, zoals het aantal huishoudens naar grootte, de omvang van de leegstand en de huur-koopverhouding. Dit rekening houden met dergelijke factoren wordt wegen of herwegen genoemd en is gedeeltelijk vóór (steekproefkansen) en ín (huishoudens, leegstand en huur-koop) de eigenlijke ophoging uitgevoerd. Er zijn in het WBO afzonderlijke ophoogfactoren voor personen, huishoudens en potentiële verhuizers.

Toetsen van de plausibiliteit

Na de vorige stappen wordt beoordeeld of de uitkomsten voldoende plausibel zijn. Gezien de veelheid van kenmerken in het WBO wordt dit niet voor alle variabelen uitgevoerd maar slechts voor de belangrijkste kenmerken. Bij deze toets worden de uitkomsten voor de betrokken variabelen vergeleken met externe bronnen of met uitkomsten uit vorige onderzoeken. Indien de afwijkingen met de verwachte aantallen dermate groot zijn dat de resultaten niet plausibel zijn, waarbij ook rekening wordt gehouden met de betrouwbaarheidsmarges op basis van het aantal respondenten, dan worden afleidingen nog eens gecontroleerd (en zonodig gecorrigeerd) of wordt overwogen of uitkomsten moeten worden herwogen. Dit laatste geschiedt slechts bij zeer belangrijke variabelen (zoals bij de huur-koopverhouding). De plausibiliteit van het WBO is getoetst aan de hand van verwachte uitkomsten voor:

- Bewoonde woningen (en daarmee de leegstand)
- Huur-koopverhouding
- Aandeel eengezinswoningen
- Huur
- Hypotheeklasten
- Gemiddelde inkomens
- Doorstromers en starters
- Verhuisgeneigdheid

4.4 De kwaliteit van de steekproefuitkomsten

Het WBO wordt door het Ministerie van VROM gebruikt voor de voorbereiding en de evaluatie van volkshuisvestingsbeleid. De uitkomsten van het WBO moeten dan ook van een hoge kwaliteit zijn, dat wil zeggen dat zij een reëel beeld geven van de werkelijkheid en ontwikkelingen daarin. De kwaliteit van de uitkomsten wordt bepaald door het veldwerk, de steekproefopzet, de schattingsmethode en het verwerkingsproces.

De nauwkeurigheid van steekproefonderzoek heeft twee aspecten: precisie en zuiverheid. De precisie geeft de mate aan waarin de verdeling van de schatter geconcentreerd ligt om de verwachtingswaarde. Met de verwachtingswaarde wordt het gemiddelde bedoeld van alle mogelijke uitkomsten die de schatter kan aannemen bij herhaald toepassen van de steekproefprocedure. Is de verwachtingswaarde gelijk aan de waarde van het te onderzoeken verschijnsel in de populatie dan wordt de schatter zuiver genoemd. Variaties in de mogelijke uitkomsten worden dan uitsluitend toegeschreven aan fluctuaties in de steekproefsamenstelling. De orde van grootte van deze variaties is te bepalen aan de hand van variantieberekeningen. Wanneer de verwachtingswaarde afwijkt van de werkelijke waarde is er sprake van een onzuivere schatter. Deze afwijking wordt vertekening genoemd. Feitelijk zouden we een uitspraak willen doen over de nauwkeurigheid van de uitkomsten. Het begrip nauwkeurigheid geeft de mate aan waarin de verdeling van de schatting geconcentreerd ligt om de werkelijke waarde. Hoe kleiner de afwijking des te nauwkeuriger de schatter. Vaak wordt bij steekproefuitkomsten slechts een uitspraak gedaan over de precisie. Dit gebeurt omdat informatie over de onzuiverheid of vertekening meestal ontbreekt.

Een grootte waarmee de precisie van schattingen kan worden aangegeven is het 95%-betrouwbaarheidsinterval. Met behulp van de waarschijnlijkheidsberekening kan bij elk van de uitkomsten van het WBO een 95%-betrouwbaarheidsinterval worden berekend. De betekenis van zo'n interval is dat, indien de steekproeftrekking en het onderzoek vele malen zouden worden herhaald, het in minstens 95 van de 100 gevallen de werkelijke waarde zal bevatten. Hoe smaller het interval, des te preciezer de uitkomst.

Uit het begrip 95%-betrouwbaarheidsinterval kunnen twee andere begrippen worden afgeleid: de absolute en de relatieve 95%-betrouwbaarheidsmarge. De absolute marge is de afstand van de schatting tot één der grenzen van het betrouwbaarheidsinterval; de relatieve marge is het quotiënt van de absolute marge en de schatting. Hierbij wordt opgemerkt dat het 95%-betrouwbaarheidsinterval en de daaruit afgeleide marges alleen aangeven hoe groot de afwijking van de geschatte waarde met de werkelijke waarde zou kunnen zijn ten gevolge van het toeval. Afwijkingen die niet het gevolg zijn van het toeval, zoals fouten bij de steekproeftrekking, het veldwerk, selectiviteit van de respons of de verwerking, zijn niet in deze marge inbegrepen.

Bij een enkelvoudig aselekt getrokken steekproef kan de betrouwbaarheidsmarge worden berekend door een eenvoudige formule toe te passen. Voor het WBO is deze formule niet zonder meer bruikbaar omdat er sprake is van een ander steekproefontwerp. Het WBO heeft onder andere te maken met sterk verschillende insluitkansen, er is gebruik gemaakt van imputaties voor ontbrekende variabelen en er is opgehoogd naar bekende populatiegegevens.

Het WBO 1998 heeft, ondanks vele inspanningen van het CBS en een vijftal marktonderzoeksbureau's, niet kunnen voldoen aan de kwaliteitseisen zoals die in paragraaf 3.4 zijn vermeld. Dat betekent dat de uitspraken uit het WBO 1998 minder nauwkeurig en minder betrouwbaar zijn dan vooraf gewenst. De belangrijkste uitkomsten zijn echter wel uitgebreid vergeleken met vorige WBO's en voor zover mogelijk met andere bronnen. Uit deze vergelijkingen is naar voren gekomen dat het WBO 1998 van voldoende kwaliteit is.

Bevolkingsgegevens zijn bekend vanuit de Gemeentelijke Basisadministratie. Aangezien deze gegevens ook worden gebruikt bij de ophoging zullen gegevens over personen aansluiten bij deze externe bron, voorzover er indelingen worden gebruikt die ook in de ophoging zijn

gehanteerd. Worden andere indelingen (bij voorbeeld leeftijdsgroepen) gebruikt dan kunnen de gegevens uit het WBO gaan afwijken van de bekende populatietotalen.

Gegevens over de totale woningvoorraad zijn bekend vanuit de Woningtellingen en de mutaties daarop. In de Woningvoorraadstatistiek is echter geen leegstand opgenomen, terwijl het WBO alleen bewoonde woningen meet. Ten aanzien van het aantal bewoonde woningen uit het WBO bestaat wel een verwachting: de uitkomst moet per definitie lager zijn dan de totale woningvoorraad en het leegstandspercentage ligt rond de 2%.

Inkomensgegevens kunnen wat de hoogte van het gemiddelde inkomen en wat de ontwikkeling in de tijd betreft worden vergeleken met uitkomsten uit de Inkomensstatistiek. Wel moet rekening worden gehouden met een achterstand van de inkomensstatistiek in de waarneming ten opzichte van het WBO omdat deze statistiek zich baseert op belastinggegevens van een belastingjaar dat helemaal is afgerond.

Ook voor bepaalde thema's uit het WBO zijn vergelijkingen met externe bronnen mogelijk. Voor de huursubsidie wordt bij voorbeeld vergeleken met de huursubsidiebestanden van het Ministerie van VROM. Ook hier moet rekening worden gehouden met factoren die afwijkingen tussen de uitkomsten kunnen veroorzaken, zoals definitie-, meet- en periodeverschillen.

Externe bronnen bieden voor het betreffende kenmerk zelf 'betere' cijfers; voor dit doel worden ze dan ook niet gemeten in het WBO. De kracht van het WBO is dat de uitkomsten voor deze kenmerken in samenhang kunnen worden gezien met andere kenmerken. Inkomens kunnen worden gerelateerd aan woonuitgaven, kenmerken van de woning aan huishoudentypen, verhuisplannen aan kenmerken van de woonomgeving, etc. Dus zelfs waar algemene uitkomsten uit het WBO voor kenmerken sec minder plausibel zijn heeft het WBO nog een waarde omdat deze kenmerken in samenhang met andere variabelen kunnen worden geanalyseerd.

Het WBO vormt dan ook belangrijke input voor tal van simulatiemodellen, binnen de volkshuisvestingswereld en daarbuiten.

Hoofdstuk 5 Landelijke en regionale uitkomsten van het WBO

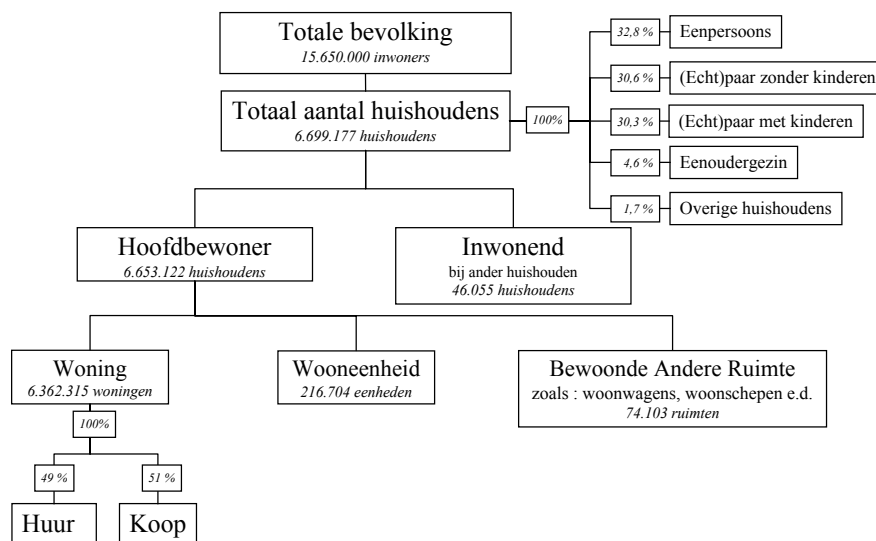
5.1 Bevolking en huishoudens

De algemene trend die in het WBO 98 wordt waargenomen is voor wat betreft de ontwikkeling van het aantal en de samenstelling van de huishoudens niet verrassend. De prognoses, zoals bijvoorbeeld PRIMOS, komen uit. De ontwikkeling is juist voorspeld. De trend is dat het aantal eenpersoons huishoudens toeneemt, evenals het aantal (echt)paren zonder kinderen. Het aantal gezinnen met kinderen is sinds 1990 ongeveer gelijk gebleven, maar doordat het aantal huishoudens toeneemt neemt het procentueel af.

Wat betreft de huisvestingssituatie van de huishoudens zien we dat meer dan 95% van de huishoudens in een zelfstandige woning woont. In de jongste en oudste leeftijdsgroepen wordt huisvesting gekozen die bij die levensfase past: jeugdigen vestigen zich in wooneenheden en dergelijke en ouderen kiezen voor speciaal voor hen aangepaste woningen. Dit laatste natuurlijk voor zover de beschikbaarheid het toelaat. Er is een duidelijke trend dat er meer en meer van dergelijke woningen gerealiseerd worden. Op dit moment is inwoning, dat al niet meer veel voorkwam, een echt randverschijnsel geworden.

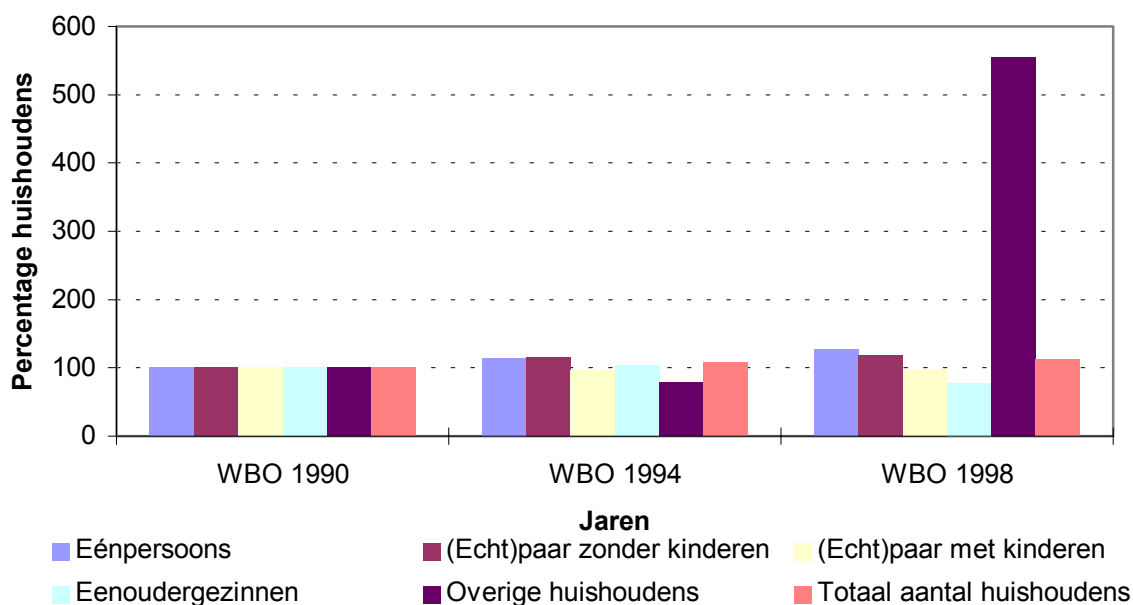
De bevolking van de vier grote steden bestaat voor een steeds groter deel uit allochtonen. Ook deze trend is al langer gaande. Uit de tabel blijkt dat een in omvang groeiende groep allochtonen doorstroomt naar de koopsector. Dit is zowel zichtbaar in de vier grote steden als in Nederland.

5.1A Schematische weergave van de huisvestingssituatie per 1-1-1998

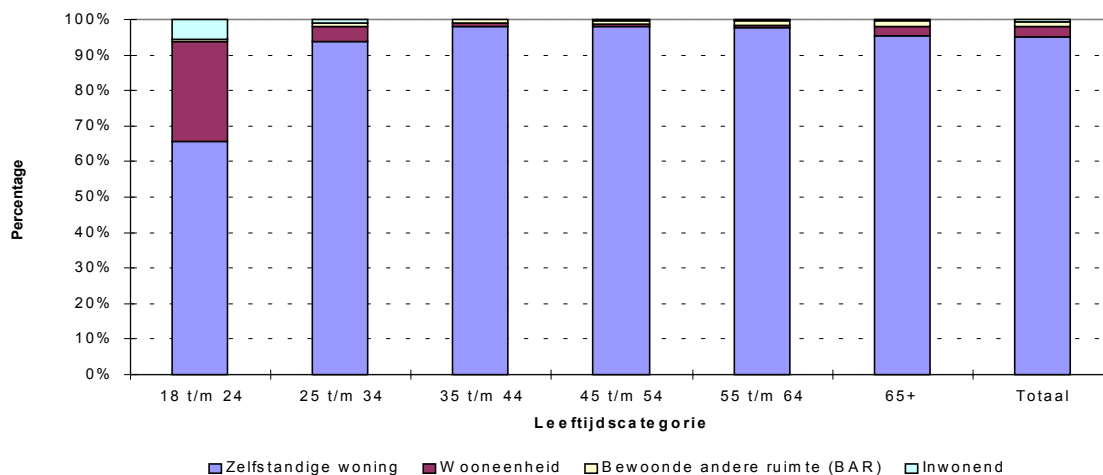
5.1B De samenstelling van de huishoudens in de tijd (geïndexeerd ten opzichte van 1990)

	WBO 1990	WBO 1994	WBO 1998
Eénpersoons	1.736.820 (29,1%)	1.985.510 (31%)	2.194.631 (32,8%)
(Echt)paar zonder kinderen	1.725.610 (28,9%)	1.982.830 (30,9%)	2.057.957 (30,6%)
(Echt)paar met kinderen	2.085.010 (35%)	2.017.930 (31,5%)	2.031.333 (30,3%)
Eenoudergezinnen	394.200 (6,6%)	405.600 (6,3%)	306.591 (4,6%)
Overige huishoudens	19.600 (0,4%)	15.450 (0,2%)	108.665 (1,7%)
Totaal aantal huishoudens	5.961.240 (100%)	6.407.320 (100%)	6.699.177 (100%)

5.1C Huishoudens naar leeftijd (hoofd huishouden) en huisvestingssituatie

	18 t/m 24	25 t/m 34	35 t/m 44	45 t/m 54	55 t/m 64	65+	Totaal
Zelfstandige woning	65,7%	93,7%	98,2%	97,9%	97,8%	95,4%	95,0%
Woonenheid	28,2%	4,4%	0,9%	0,9%	0,6%	2,5%	3,2%
Bewoonde andere ruimte (BAR)	0,7%	0,9%	0,8%	1,0%	1,2%	1,8%	1,1%
Inwonend	5,4%	1,0%	0,1%	0,2%	0,4%	0,3%	0,7%

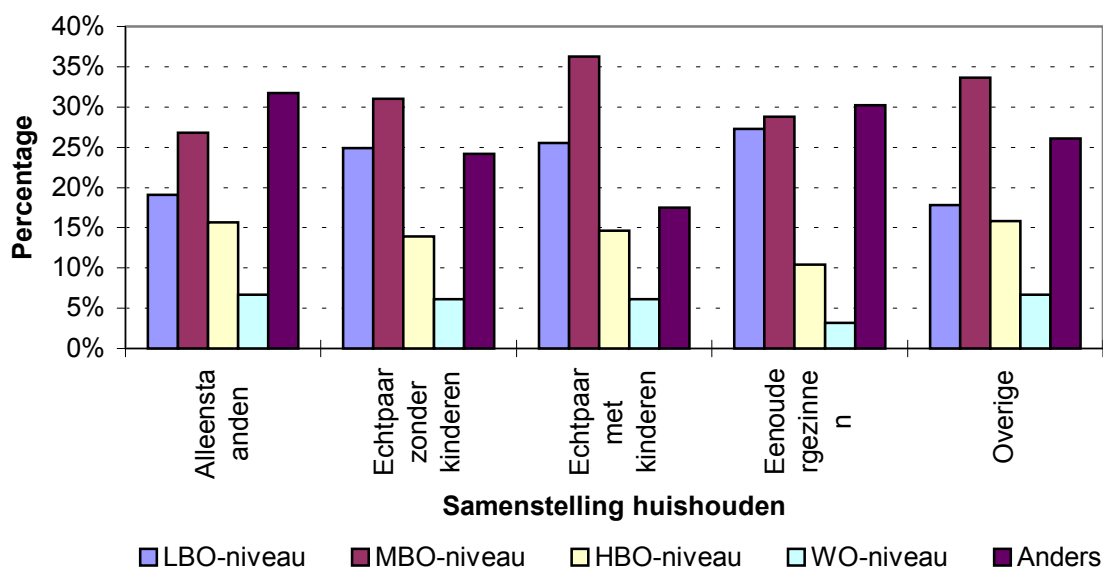

5.1D Samenstelling van huishoudens naar opleidingsniveau (1998)

	LBO-niveau	MBO-niveau	HBO-niveau	WO-niveau	Anders ⁽¹⁾	Totaal
Alleenstaanden	19,1%	26,8%	15,7%	6,7%	31,7%	2.194.631 (100%)
Echtbaar zonder kinderen	24,9%	31,0%	13,9%	6,1%	24,2%	2.057.957 (100%)
Echtbaar met kinderen	25,5%	36,3%	14,6%	6,1%	17,5%	2.031.333 (100%)
Eenoudergezinnen	27,3%	28,8%	10,4%	3,2%	30,2%	306.591 (100%)
Overige	17,8%	33,6%	15,8%	6,7%	26,1%	108.665 (100%)

Totaal aantal huishoudens	23,2%	31,2%	14,5%	6,2%	24,9%	6.699.176 (100%)
---------------------------	-------	-------	-------	------	-------	------------------

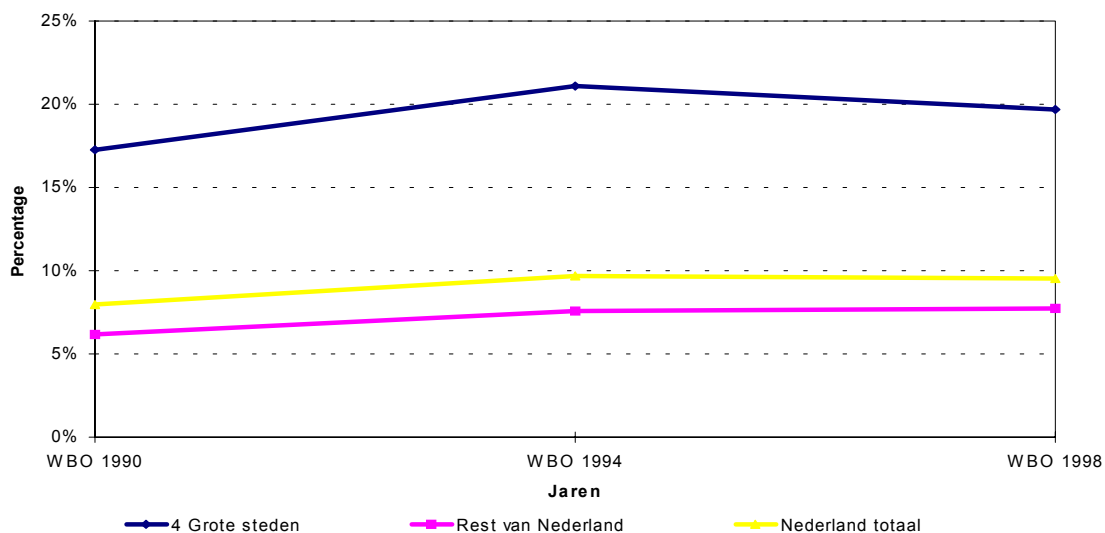
⁽¹⁾ geen opleiding voltooid of volgt nog onderwijs

5.1E Ontwikkeling van het aandeel allochtone huishoudens in de tijd

	WBO 1990	WBO 1994	WBO 1998
4 Grote steden ⁽¹⁾	168.255 (17.3%)	215.670 (21.1%)	203.500 (19.7%)
Rest van Nederland	318.945 (6.2%)	408.345 (7.6%)	434.980 (7.7%)
Nederland totaal	477.208 (8%)	623.985 (9.7%)	638.480 (9.5%)

⁽¹⁾ De uiteindelijke getallen voor de grote steden kunnen afwijken van wat hier vermeld staat in verband met latere levering van enkele bestanden

5.2 Woningvoorraad

In de lente van 1997 heeft staatssecretaris Tommel de sleutel overhandigd aan de kopers van een nieuwbouw koopwoning in Almere. Dit symboliseerde de passage van de grens van 50% koopwoningen.

Inmiddels bestaat de woningvoorraad voor 51% uit koopwoningen. De groei van de woningvoorraad komt geheel ten goede aan de koopsector. Het aantal huurwoningen blijft de laatste jaren gelijk: de nieuwbouw van huurwoningen en de verkoop van huurwoningen aan toekomstige eigenaar-bewoners houden elkaar in evenwicht.

In de vier grote steden (Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Utrecht) is het aandeel van de koopsector in de woningvoorraad ten opzichte van 1994 met 25% toegenomen. De steden maken hiermee een inhaalslag. Om in de buurt van het landelijk gemiddelde te komen zullen de steden hieraan voortvarend moeten blijven werken omdat de koopsector in die steden nog maar 25% uitmaakt van de woningvoorraad.

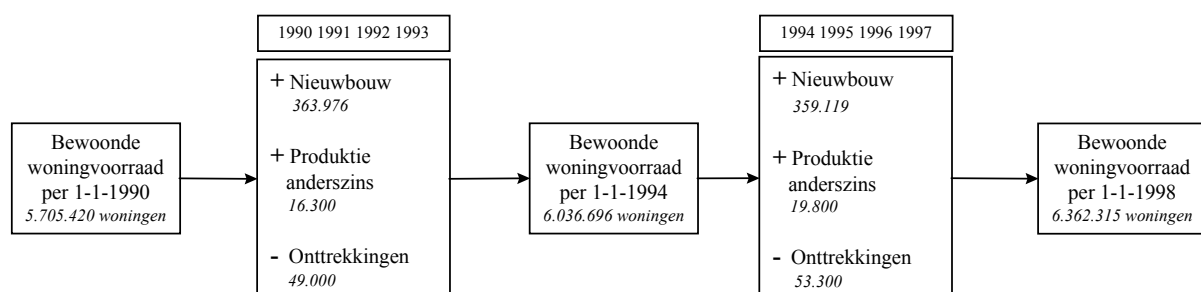
Een andere robuuste trend is de daling van de gemiddelde woningbezetting. Dit verschijnsel hangt samen met de toename van het aantal alleenstaanden en de daling van de gemiddelde gezinsgrootte. Sinds WO II is de daling van de gemiddelde woningbezetting een continu proces geweest. Het einde ervan lijkt nog niet in zicht te zijn, gezien de huishoudensprognoses die een continuering van de trends aangeven.

De woningvoorraad is jong, meer dan 50% van de woningen is gebouwd na 1970. De laatste twee decennia worden duidelijk meer eengezinswoningen gebouwd dan in de periode daarvoor. Ongeveer 75% van de totale voorraad is een eengezinswoning.

In het algemeen geldt de regel dat naarmate de woning van een later bouwjaar is, het aantal isolatievoorzieningen toeneemt. De woningen gebouwd na 1990 zijn voorzien van alle gangbare isolatievoorzieningen. Voor WO II zijn de woningen niet geïsoleerd, tenzij een latere eigenaar hierin geïnvesteerd heeft.

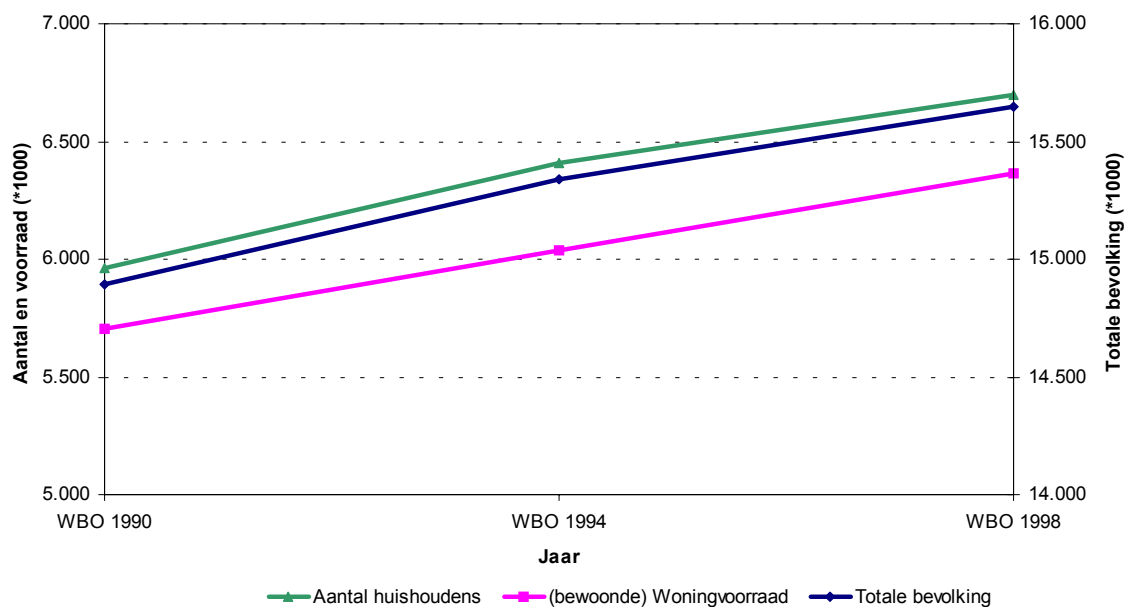
Iedereen die de woningmarkt enigszins volgt is op de hoogte van de stijgende prijzen in de huur- en in de koopsector. De prijscategorieën in de huursector zijn vanaf 1990 geïndexeerd met de gemiddelde huurstijging. Daardoor blijft de voorraad goedkope huurwoningen op peil. De prijscategorieën in de koopsector zijn vanaf 1990 geïndexeerd met de gemiddelde prijsstijging zoals de NVM die berekend. Ook dit stijgingspercentage ligt duidelijk boven de inflatie.

5.2A Schematische weergave van de woningvoorraad

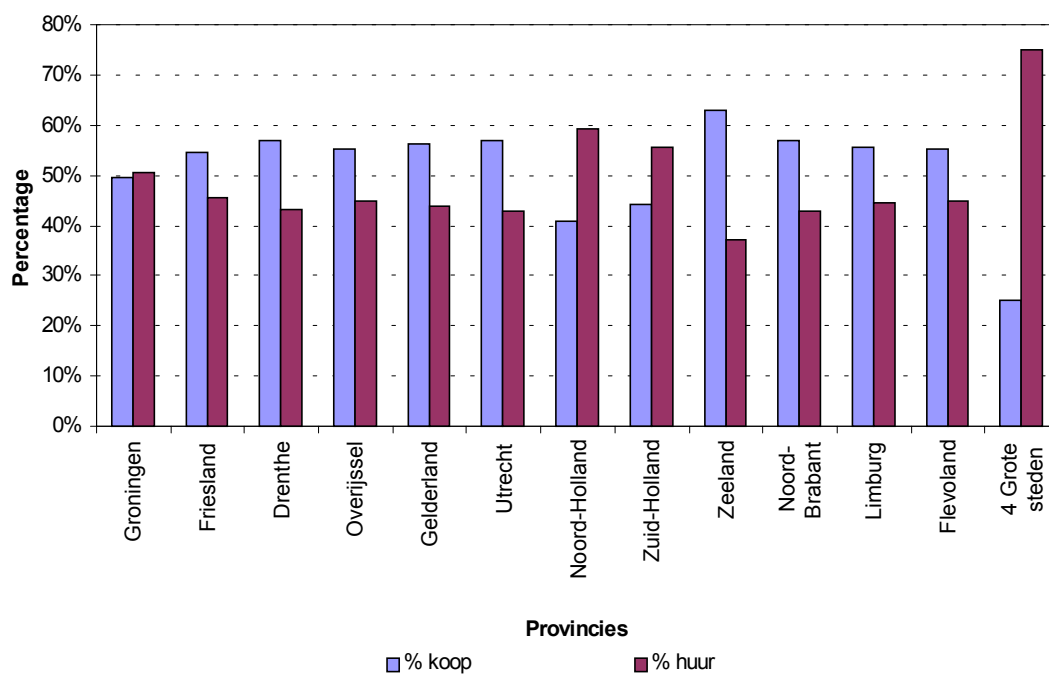
5.2B Ontwikkeling bevolking, huishoudens en woningvoorraad in de tijd

	WBO 1990	WBO 1994	WBO 1998
Totale bevolking	14.893.000	15.342.000	15.650.000
Aantal huishoudens	5.961.260	6.407.327	6.699.177
(bewoonde) Woningvoorraad	5.705.430	6.036.696	6.362.315
Huishoudensgrootte	2,5	2,39	2,34

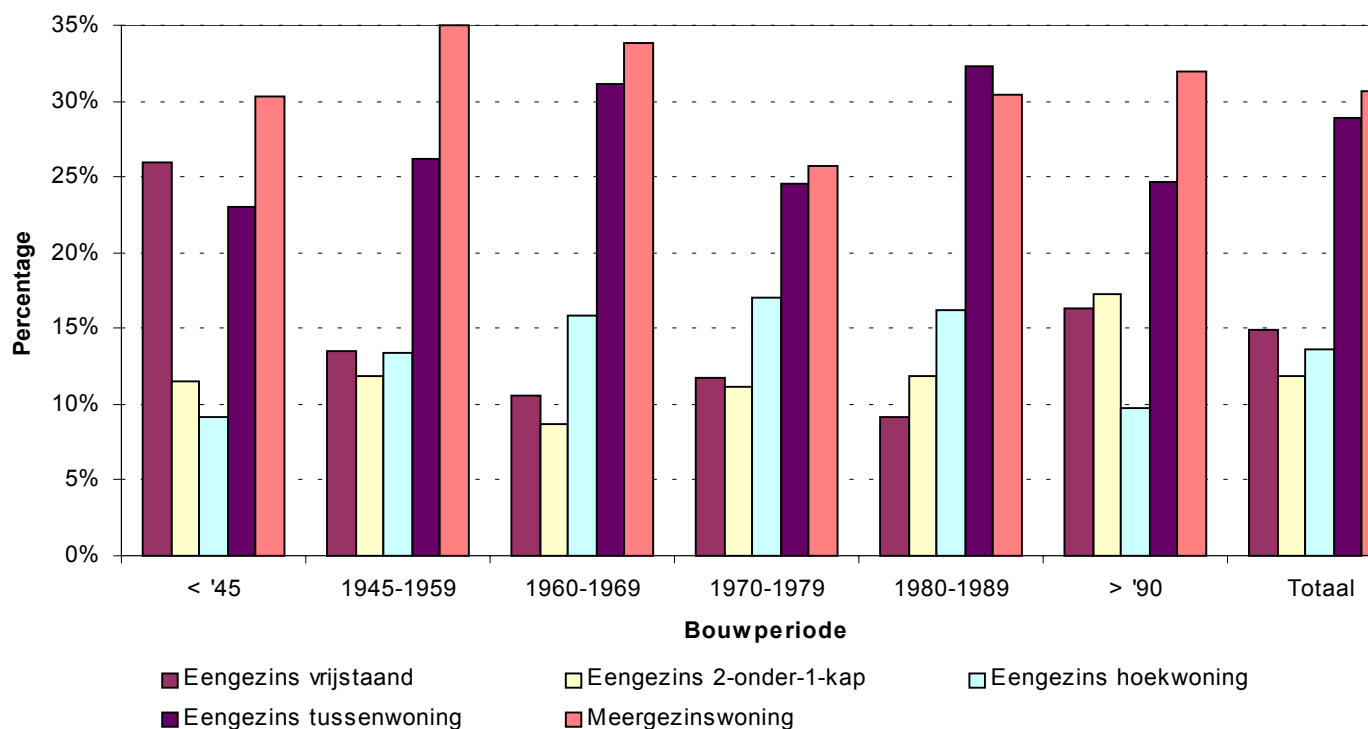
5.2C Woningvoorraad naar sector per provincie en de 4 grote steden (1-1-1998)

	% koop	% huur	Totaal
Groningen	49,4%	50,6%	239.288 (100%)
Friesland	54,4%	45,6%	251.022 (100%)
Drenthe	56,9%	43,1%	189.245 (100%)
Overijssel	55,3%	44,7%	413.842 (100%)
Gelderland	56,1%	43,9%	728.274 (100%)
Utrecht	57,0%	43,0%	425.154 (100%)
Noord-Holland	40,8%	59,2%	1.098.188 (100%)
Zuid-Holland	44,3%	55,7%	1.389.865 (100%)
Zeeland	63,0%	37,0%	146.418 (100%)
Noord-Brabant	57,0%	43,0%	913.864 (100%)
Limburg	55,4%	44,6%	459.155 (100%)
Flevoland	55,2%	44,8%	107.999 (100%)
Totaal	50,8%	49,2%	6.362.314 (100%)
4 Grote steden	25,0%	75,0%	947.471 (100%)

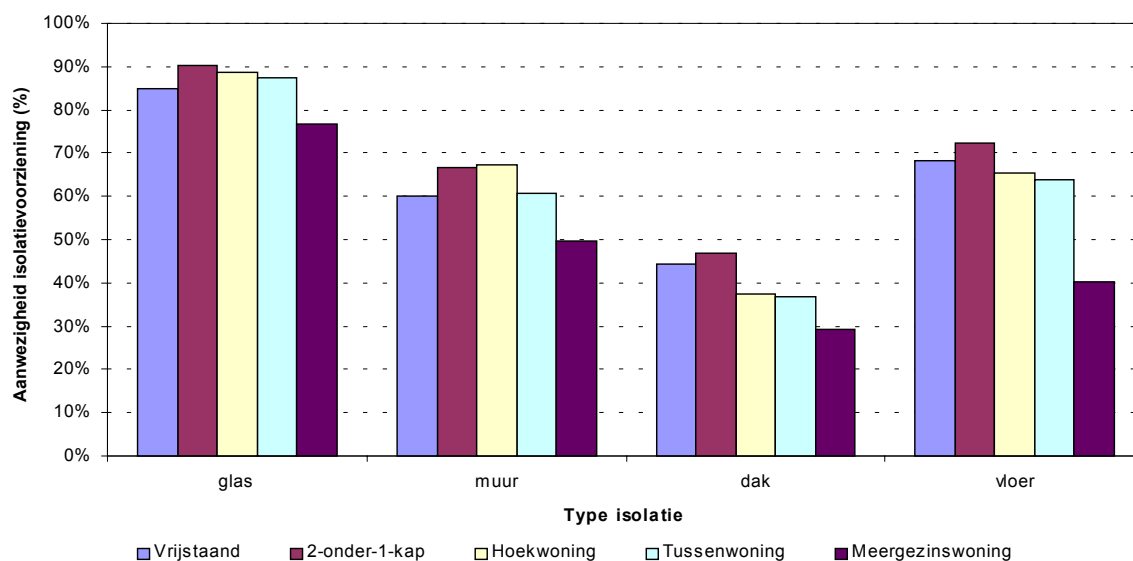
5.2D Woningvoorraad: bouwwijze versus bouwperiode

	< '45	1945-1959	1960-1969	1970-1979	1980-1989	> '90	Totaal
Eengezins vrijstaand	26,0%	13,5%	10,6%	11,7%	9,2%	16,3%	14,9%
Eengezins 2-onder-1-kap	11,5%	11,9%	8,7%	11,1%	11,9%	17,3%	11,9%
Eengezins hoekwoning	9,2%	13,4%	15,8%	17,0%	16,2%	9,8%	13,6%
Eengezins tussenwoning	23,0%	26,2%	31,1%	24,5%	32,3%	24,7%	28,9%
Meergezinswoning	30,3%	35,0%	33,8%	25,7%	30,4%	31,9%	30,7%
Totaal	1.347.645	798.817	1.015.394	1.282.755	1.106.307	811.397	6.362.315
	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

5.2E Aanwezigheid isolatievoorzieningen naar eigendomsverhouding, woningtype en bouwperiode

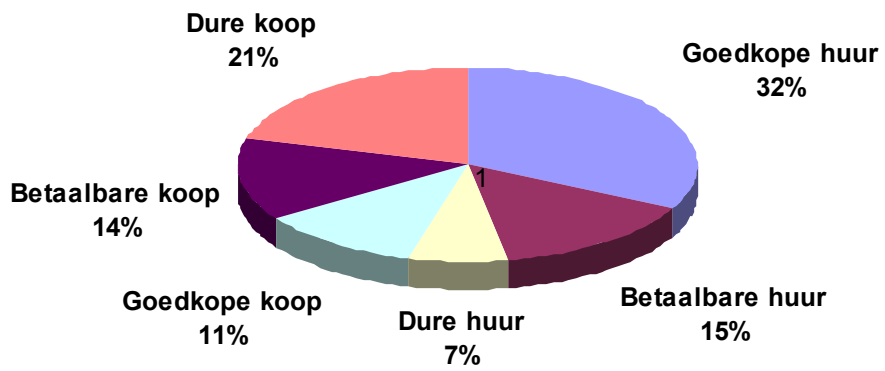
	glas	muur	dak	vloer
Eigendomsverhouding				
Huur	81,0%	53,8%	26,9%	45,1%
Koop	87,5%	63,6%	46,7%	71,4%
Woningtype				
Vrijstaand	84,8%	60,0%	44,4%	68,1%
2-onder-1-kap	90,2%	66,6%	47,0%	72,4%
Hoekwoning	88,6%	67,2%	37,4%	65,5%
Tussenwoning	87,4%	60,7%	36,9%	63,8%
Meergezinswoning	76,8%	49,6%	29,3%	40,2%
Bouwperiode				
<45	65,7%	31,8%	22,9%	42,2%
45-"70	82,0%	42,1%	17,5%	41,3%
>"70	93,3%	79,6%	54,0%	75,0%
Totaal	84,3%	58,8%	37,1%	58,5%
	(5.360.200)	(3.379.100)	(2.351.220)	(3.718.682)

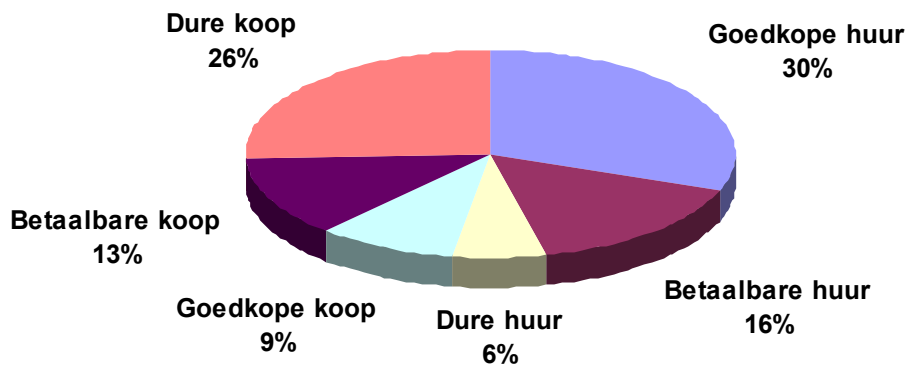
5.2F Ontwikkeling van de goedkope en dure voorraad in de tijd

	WBO 1990	WBO 1994	WBO 1998
Goedkope huur	32,2%	30,7%	26,7%
Betaalbare huur	14,5%	15,7%	16,8%
Dure huur	7,0%	6,0%	5,7%
Goedkope koop	11,1%	9,2%	9,9%
Betaalbare koop	13,8%	12,7%	18,1%
Dure koop	20,4%	25,7%	22,8%
Totaal	100%	100%	100%
Grenzen			
	WBO 1990	WBO 1994	WBO 1998
Goedkope huur	tot fl 490	tot fl 590	tot fl 700
Betaalbare huur	fl 491-fl 650	fl 591-fl 790	fl 701-fl 940
Dure huur	> fl 650	> fl 790	> fl 940
Goedkope koop	tot fl 120.000	tot fl 145.000	tot fl 210.000
Betaalbare koop	fl 120.000-fl 160.000	fl 145.000-fl 195.000	fl 210.000-fl 300.000
Dure koop	> fl 160.000	> fl 195.000	> fl 300.000

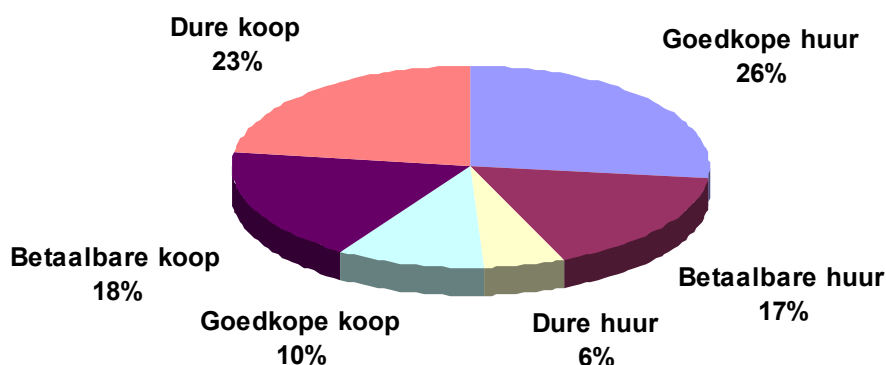
WBO 1990

WBO 1994

WBO 1998

5.3 Woningvraag

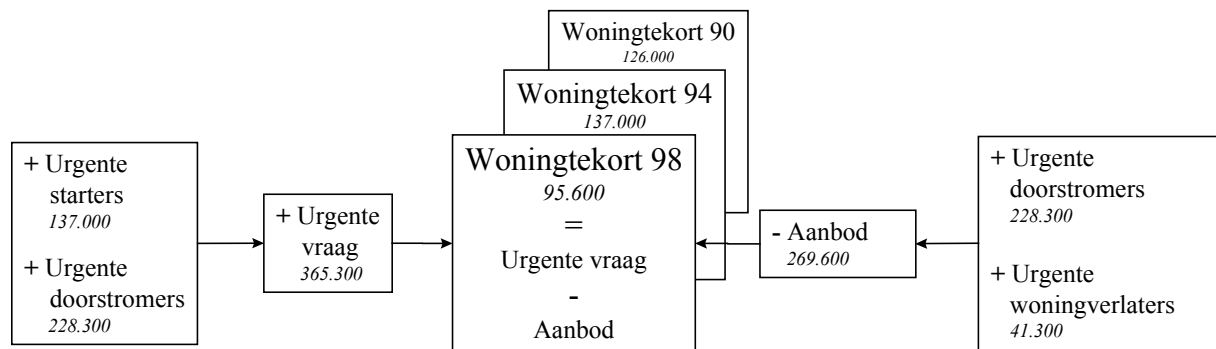
De ontspanning op de woningmarkt blijkt uit de daling van het woningtekort ten opzichte van de metingen in het WBO 1990 en 1994. Het woningtekort bedraagt volgens het WBO 1998 ruim 95 duizend woningen.

Het woningtekort kan eenvoudig tot misinterpretaties leiden. Het woningtekort geeft niet de behoefte aan nieuwbouwwoningen aan. Bij dergelijke berekeningen moet rekening worden gehouden met doorstroomketens die in de voorraad optreden en er moet rekening worden gehouden met de woningvraag van de huishoudens die de komende jaren op de woningmarkt komen en anderzijds met de huishoudens die de woningmarkt verlaten door sterfte of door het betrekken van woonruimte in een institutionele inrichting (bejaarden- en verpleeghuizen). Met andere woorden: het WBO geeft een statische meting die een vergelijking tussen de WBO's mogelijk maakt, maar het WBO geeft niet een dynamische prognose van de ontwikkeling van de woningvraag die onder andere afhankelijk is van de huishoudens- en de inkomensontwikkeling en waarop de programmering van de nieuwbouw gebaseerd kan worden. Deze prognose wordt in het Trendrapport gemaakt dat eind 1999 gereed zal zijn.

In het woningtekort zijn enerzijds dure koopwoningen en anderzijds goedkope huurwoningen oververtegenwoordigd. Er is, ondanks alle veranderingen op de markt, een grote mate van continuïteit.

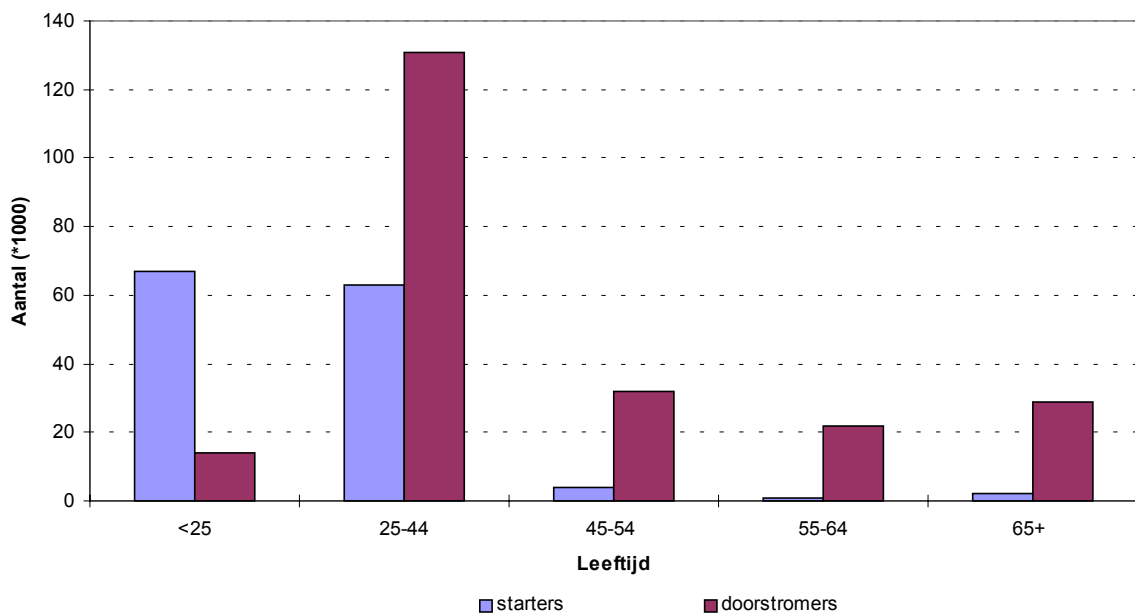
De ontspanning op de woningmarkt is vooral zichtbaar in de noordelijke provincies en in Zeeland; daar zijn de woningtekorten laag of is sprake van een woningoverschot.

5.3A Schematische weergave van het woningtekort

5.3B Urgente vraag starters (naar leeftijd) en doorstromers (naar leeftijd hoofd huishouden) (*1000)

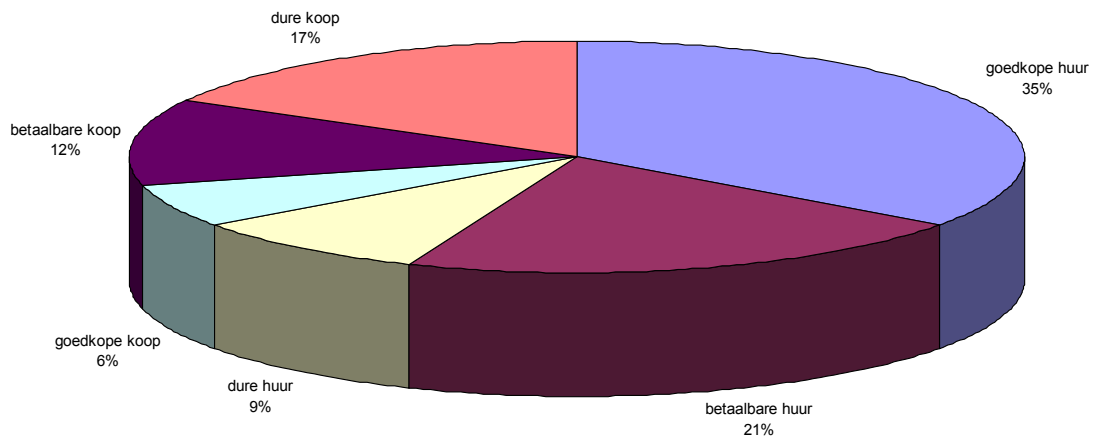
	<25	25-44	45-54	55-64	65+	totaal
starters	67	63	4	1	2	137
doorstromers	14	131	32	22	29	228

5.3C Woningvraag (urgente) naar eigendom per gewenste regio (absoluut*1000)

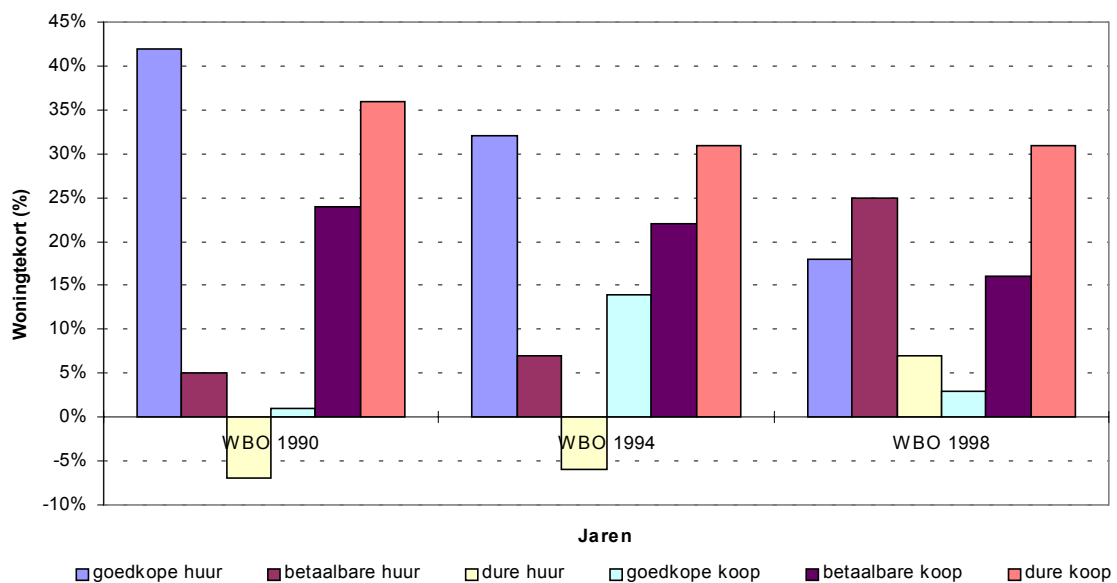
	Nederland	Noord	Oost	West	Zuid	4 Grote steden
goedkope huur	128 (35%)	13 (40%)	22 (32%)	73 (37%)	20 (31%)	80 (33%)
betaalbare huur	78 (21%)	7 (23%)	13 (20%)	44 (22%)	14 (21%)	51 (21%)
dure huur	32 (9%)	1 (5%)	4 (5%)	20 (10%)	6 (10%)	27 (11%)
goedkope koop	21 (6%)	2 (5%)	5 (7%)	11 (5%)	4 (5%)	12 (5%)
betaalbare koop	45 (12%)	4 (13%)	10 (15%)	21 (11%)	9 (14%)	34 (14%)
dure koop	62 (17%)	5 (14%)	14 (21%)	31 (15%)	13 (19%)	39 (16%)
Totaal	365	32	68	200	65	242

Nederland

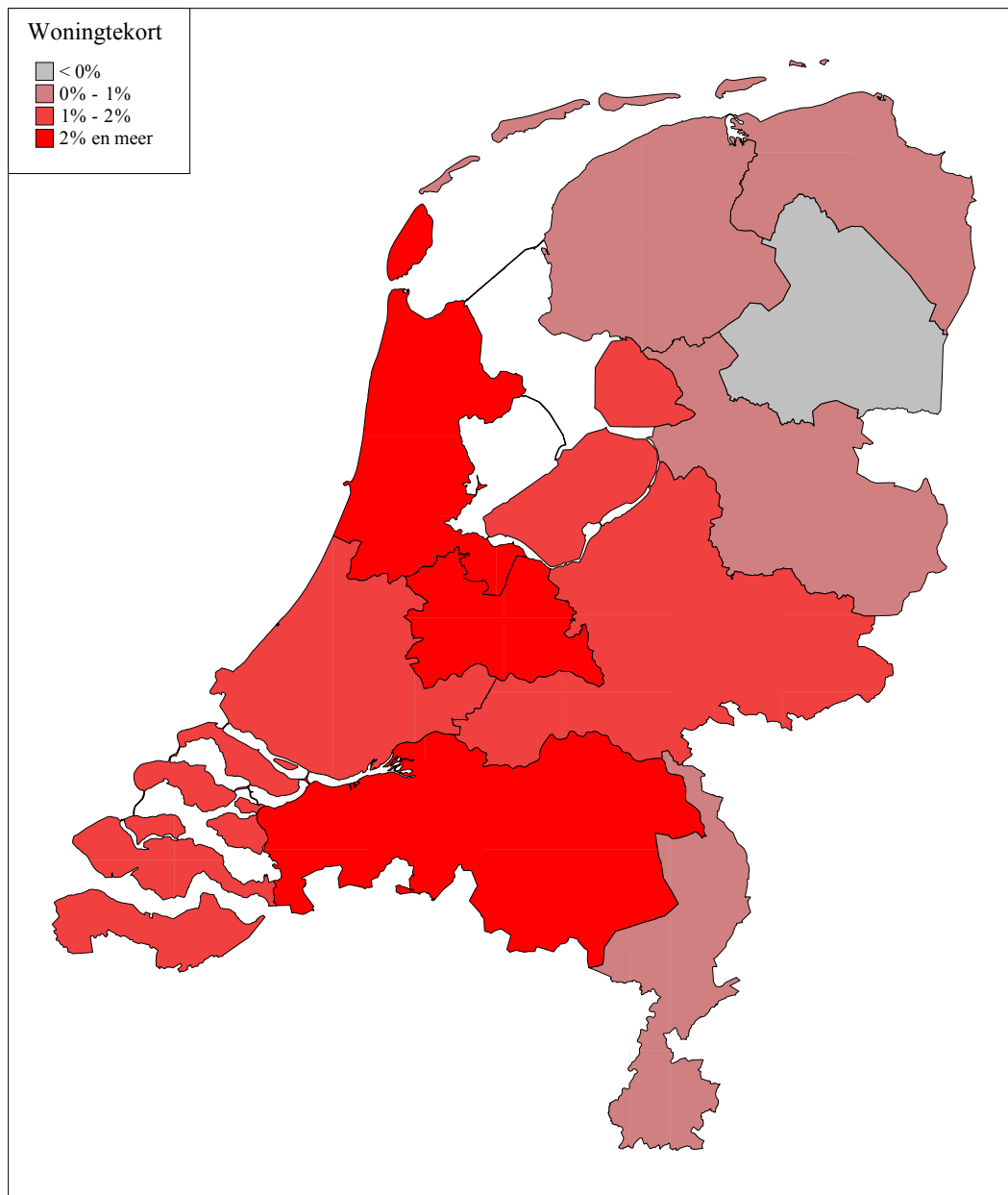
5.3D Het woningtekort in de tijd (absoluut*1000)

	WBO 1990	WBO 1994	WBO 1998
goedkope huur	53 (42%)	44 (32%)	17 (18%)
betaalbare huur	6 (5%)	10 (7%)	24 (25%)
dure huur	-9 (-7%)	-8 (-6%)	7 (7%)
goedkope koop	1 (1%)	19 (14%)	3 (3%)
betaalbare koop	30 (24%)	30 (22%)	15 (16%)
dure koop	45 (36%)	42 (31%)	30 (31%)
Totaal	126 (100%)	137 (100%)	96 (100%)

5.3E Woningtekort per provincie (*1000) en als percentage van de gewenste woningvoorraad

	tekort	gewenst	%
Groningen	2	242	0,90%
Friesland	0	252	0,20%
Drenthe	0	189	-0,3%
Overijssel	3	417	0,80%
Gelderland	11	739	1,40%
Utrecht	14	439	3,10%
Noord-Holland	26	1124	2,30%
Zuid-Holland	14	1404	1,00%
Zeeland	3	149	1,90%
Noord-Brabant	19	932	2,00%
Limburg	3	462	0,60%
Flevoland	2	310	1,70%
Totaal	96	6458	1,50%

5.4 Gerealiseerde verhuizingen

Het aantal gerealiseerde verhuizingen dat in het WBO gemeten wordt, is ten opzichte van 1994 met meer dan 10% gestegen. Het betreft zowel verhuizingen over korte afstand (binnen de buurt) en als verhuizingen over lange afstand. Deze ontwikkeling is conform de CBS migratiestatistiek. Hierbij moet wel opgemerkt worden dat het WBO het aantal gerealiseerde verhuizingen onderschat.

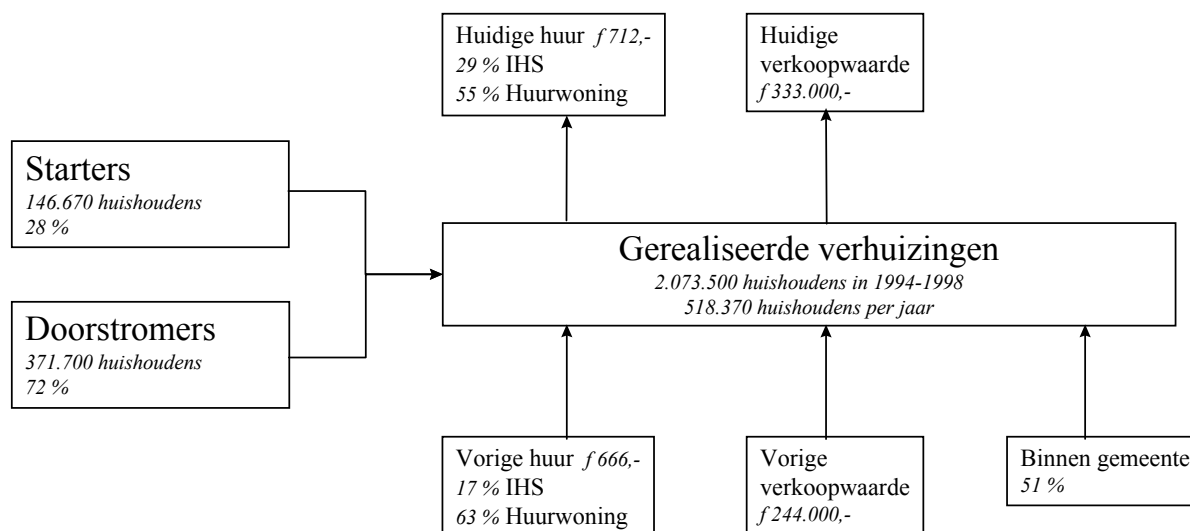
Het aantal starters neemt ten opzichte van voorgaande WBO's af en zal volgens prognoses nog verder afnemen in verband met de kleiner wordende groep jongeren die nu op de woningmarkt komen.

De woonduur van huurders in een en dezelfde woning is in het algemeen korter dan die van kopers. Dit verschijnsel is enigszins zichtbaar in tabel 5.4C: de achtergelaten huurwoning is vaker een huurwoning.

Dit is een belangrijk gegeven, maar van veel groter belang is het inzicht dat het WBO geeft in de doorstroming van huur naar koop (die is omvangrijk) en van koop naar huur (die is gering).

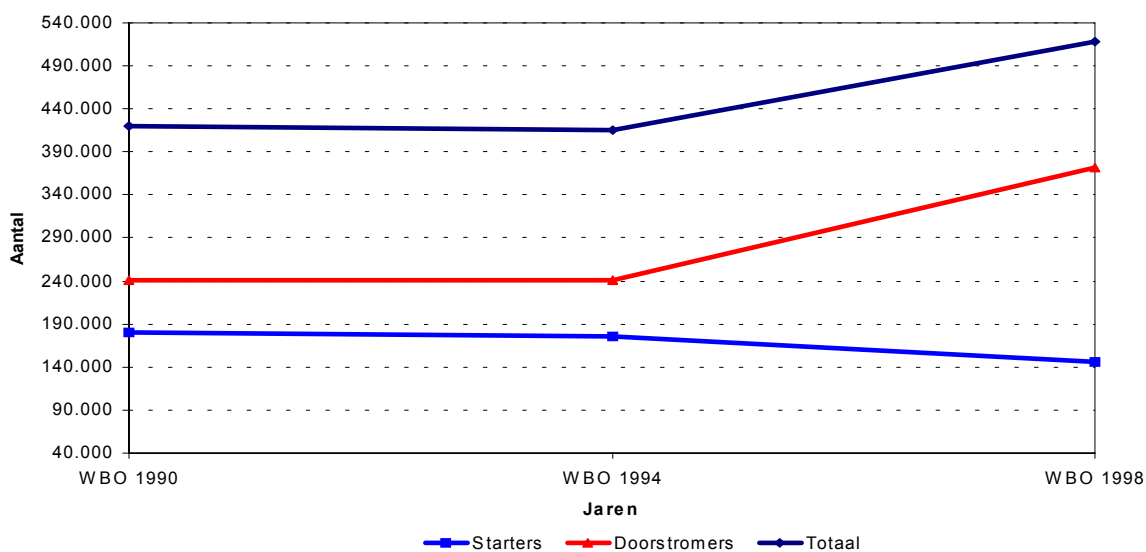
Prijsverschillen die in de voorraad worden waargenomen zien we terug in de huur- en koopprijzen van recent betrokken woningen. Echter ook binnen de huur- en koopsector vinden binnen de goedkoopste segmenten de meeste mutaties plaats.

5.4A Schematische weergave van het aantal gerealiseerde verhuizingen

5.4B Aantal gerealiseerde verhuizingen (gemiddeld per jaar) in de tijd

	WBO 1990	WBO 1994	WBO 1998
Starters	179.600 (43%)	175.300 (42%)	146.670 (28%)
Doorstromers	241.100 (57%)	240.500 (58%)	371.700 (72%)
Totaal	420.700 (100%)	415.800 (100%)	518.370 (100%)

5.4C Door starters en doorstromers betrokken woningen naar type (*1000) 1994-1998

	vorige woning						starters	doorstromers
	goedkope huur	betaalbare huur	dure huur	goedkope koop	betaalbare koop	dure koop		
huidige woning								
goedkope huur	212	34	10	43	15	7	258	321
betaalbare huur	145	53	19	40	16	13	125	287
dure huur	35	24	18	16	12	14	37	120
huursector totaal	392	111	48	100	43	34	419	728
goedkope koop	60	28	7	27	8	5	57	134
betaalbare koop	80	62	23	62	28	11	64	265
dure koop	50	38	35	73	98	66	47	360
koopsector totaal	189	128	65	161	135	81	167	759
Totaal	581	240	113	261	177	115	587	1487

5.4D (Vorige) huur en (vorige) verkoopwaarde van starters en doorstromers per provincie (*1000)

doorstormers

starters

	vorige basishuur	huidige basishuur	vorige verkoopwaarde	huidige verkoopwaarde	huidige basishuur	huidige verkoopwaarde
huidige provincie						
Groningen	fl 585,00	fl 638,00	fl 208,00	fl 257,00	fl 519,00	fl 224,00
Friesland	fl 607,00	fl 664,00	fl 210,00	fl 270,00	fl 536,00	fl 272,00
Drenthe	fl 632,00	fl 697,00	fl 215,00	fl 292,00	fl 579,00	fl 298,00
Overijssel	fl 629,00	fl 653,00	fl 241,00	fl 341,00	fl 560,00	fl 294,00
Gelderland	fl 669,00	fl 722,00	fl 254,00	fl 375,00	fl 641,00	fl 308,00
Utrecht	fl 764,00	fl 729,00	fl 253,00	fl 393,00	fl 718,00	fl 311,00
Noord-Holland	fl 630,00	fl 731,00	fl 260,00	fl 367,00	fl 633,00	fl 282,00
Zuid-Holland	fl 667,00	fl 744,00	fl 233,00	fl 335,00	fl 632,00	fl 245,00

Zeeland	fl 710,00	fl 703,00	fl 222,00	fl 303,00	fl 559,00	fl 239,00
Noord-Brabant	fl 690,00	fl 746,00	fl 256,00	fl 367,00	fl 638,00	fl 315,00
Limburg	fl 686,00	fl 743,00	fl 252,00	fl 330,00	fl 641,00	fl 282,00
Flevoland	fl 826,00	fl 774,00	fl 232,00	fl 307,00	fl 694,00	fl 269,00
Nederland	fl 666,00	fl 723,00	fl 244,00	fl 344,00	fl 623,00	fl 282,00

5.5 Inkomen

Het inkomen dat gepresenteerd wordt is het netto besteedbaar inkomen volgens de door VROM vanaf 1990 gehanteerde definitie. In dit inkomen worden inkomsten en uitgaven die verband houden met de woning niet verrekend zijn, dat wil zeggen dat eventuele huursubsidie niet tot het inkomen gerekend wordt (huurwoningen) en dat het huurwaardeforfait en het belastingeffect van de betaalde hypotheekrente niet wordt meegeteld (koopwoningen). De kinderbijslag is eveneens niet meegeteld; dit vanuit de visie dat kinderbijslag een tegemoetkoming is in de kosten voor het onderhoud van kinderen.

Het WBO geeft aan dat het gemiddeld inkomen sinds 1994 sneller gestegen is dan de inflatie, dus een reël verbetering van de koopkracht. Dat geldt zowel voor huurders als voor kopers, maar het inkomen van kopers stijgt procentueel sneller. In feite is dit een niet zuivere vergelijking omdat verschillende groepen vergeleken worden: immers de huurders van nu is een andere groep huurders dan die van 1994.

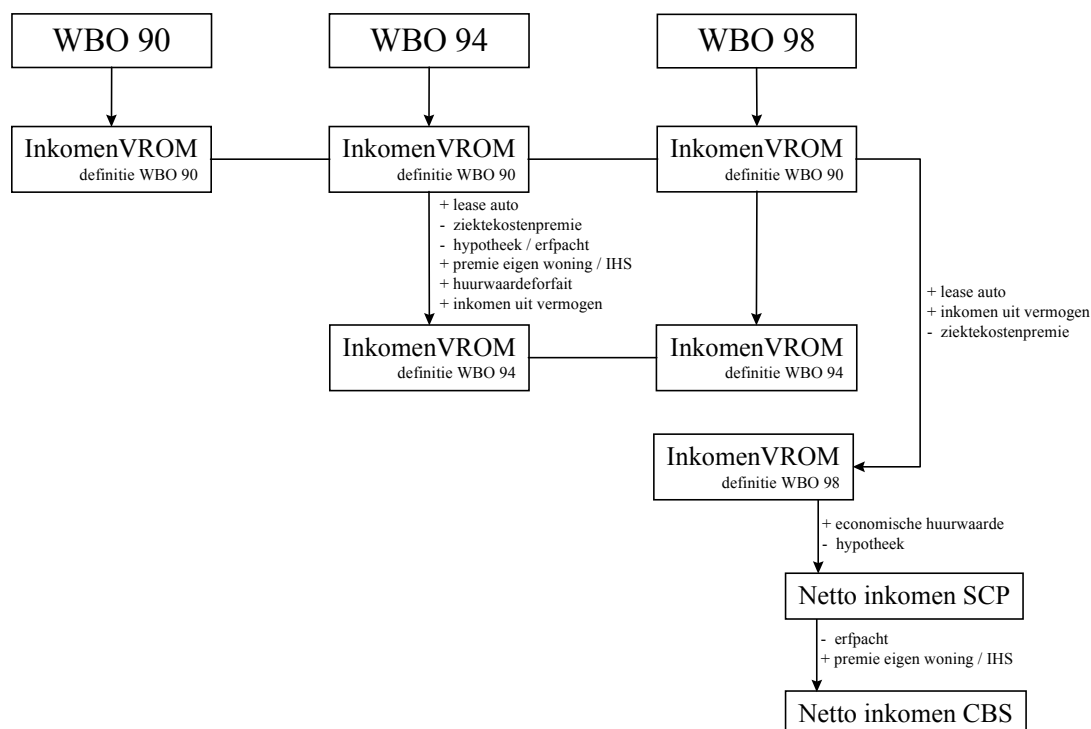
De inkomensverdeling over de huishoudens is in diverse figuren weergegeven. De hoogste inkomens vinden we bij:

- gezinnen met kinderen
- de leeftijdsgroep 25-44 jaar
- de dienstverlening
- tweeverdieners.

Als keerzijde daarvan vinden we de laagste inkomens bij:

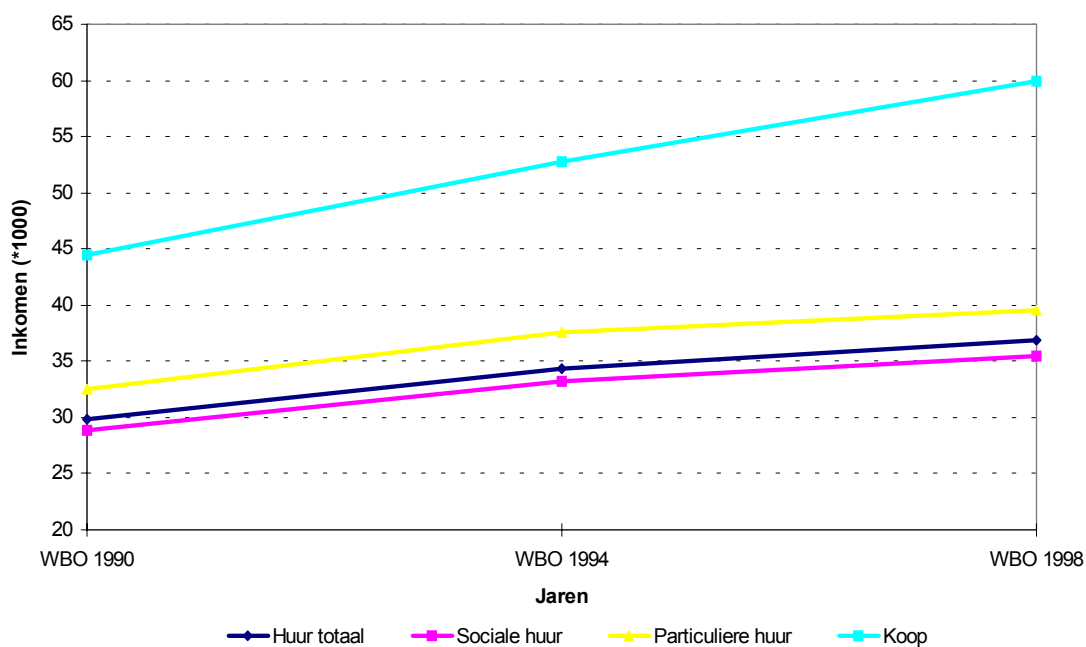
- alleenstaanden
- de leeftijdsgroep 65 jaar en ouder
- de agrarische sector
- eenverdieners

5.5A Schema voor inkomensberekening

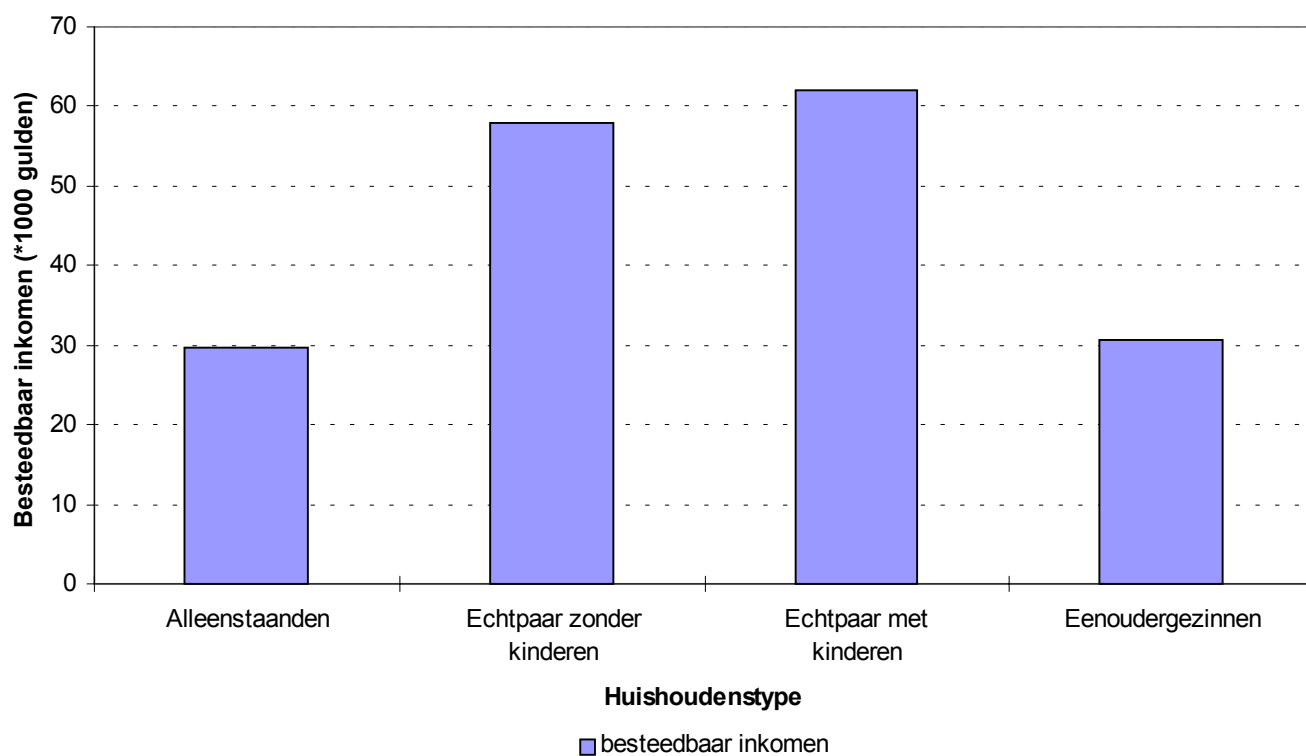
5.5B Inkomensontwikkeling in huur- en koopsector (*1000)

Sector	WBO 1990	WBO 1994	WBO 1998
Huur totaal	29,8	34,3	36,9
Sociale huur	28,9	33,2	35,4
Particuliere huur	32,5	37,6	39,5
Koop	44,5	52,7	59,9
Inkomensontwikkeling van huishoudens in laagste en hoogste inkomensdeciël (*1000)			
Deciël	WBO 1990	WBO 1994	WBO 1998
10% laagste inkomens	8,3	8,3	10,8
10% hoogste inkomens	81,5	98	119,5

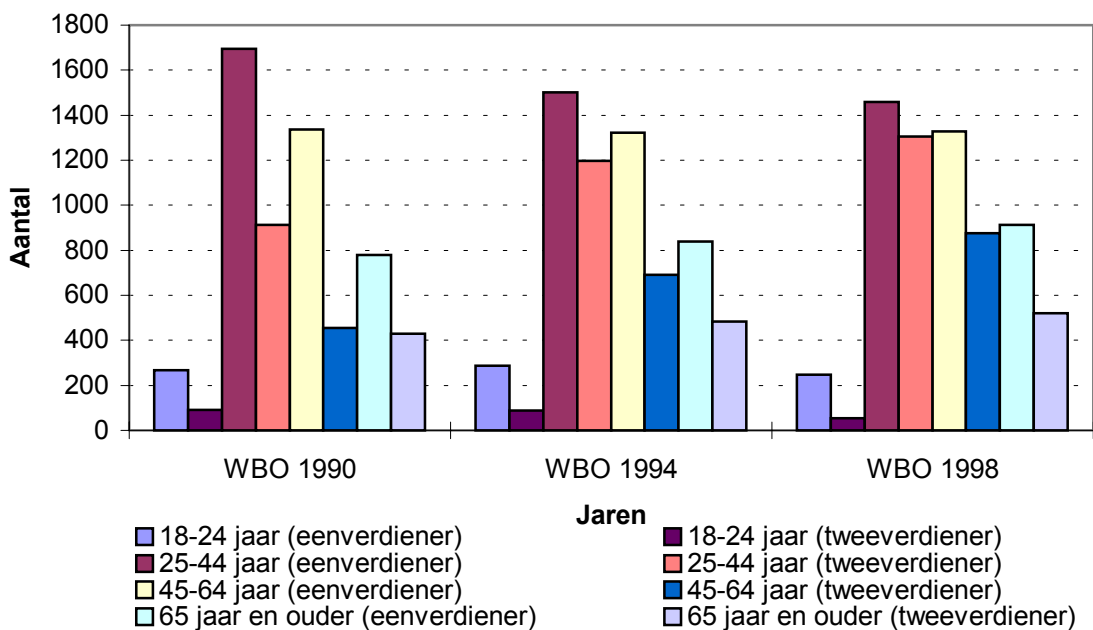
5.5C Besteedbaar inkomen per huishoudenstype (*1000 gulden)

	besteedbaar inkomen	standaarddeviatie
Alleenstaanden	29,6	20,5
Echtpaar zonder kinderen	57,9	38
Echtpaar met kinderen	62	41,6
Eenoudergezinnen	30,7	16,1

5.5D Aantal één- en tweeverdieners naar leeftijd

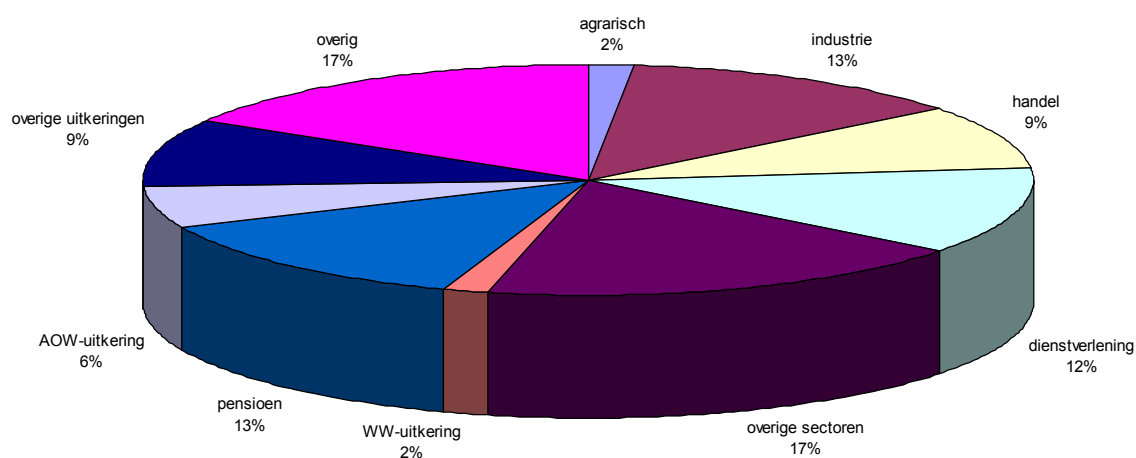
Leeftijd	Eenverdieners			Tweeverdiener		
	WBO 1990	WBO 1994	WBO 1998	WBO 1990	WBO 1994	WBO 1998
18-24 jaar (eenverdiener)	266	287	247	90	89	53
25-44 jaar (eenverdiener)	1.694	1.502	1.458	912	1.197	1.305
45-64 jaar (eenverdiener)	1.336	1.323	1.328	454	690	875
65 jaar en ouder (eenverdiener)	780	838	914	430	482	520
Totaal	4.076	3.950	3.947	1.886	2.458	2.753

5.5E Nederlandse bevolking naar beroepsklassen en sociale zekerheid

sector/uitkering	%	personen
agrarisch	1,8%	221,1
industrie	13,0%	1.561,4
handel	9,1%	1.085,4
dienstverlening	12,7%	1.526,7
overige sectoren	18,5%	2.223,1
WW-uitkering	1,7%	205,8
pensioen	13,6%	1.269,5
AOW-uitkering	6,0%	717,4
overige uitkeringen	9,5%	1.140,3
overig (met name studenten)	17,0%	2.041,8
totaal	100,0%	11.992,4

1998

5.6 Woonlasten

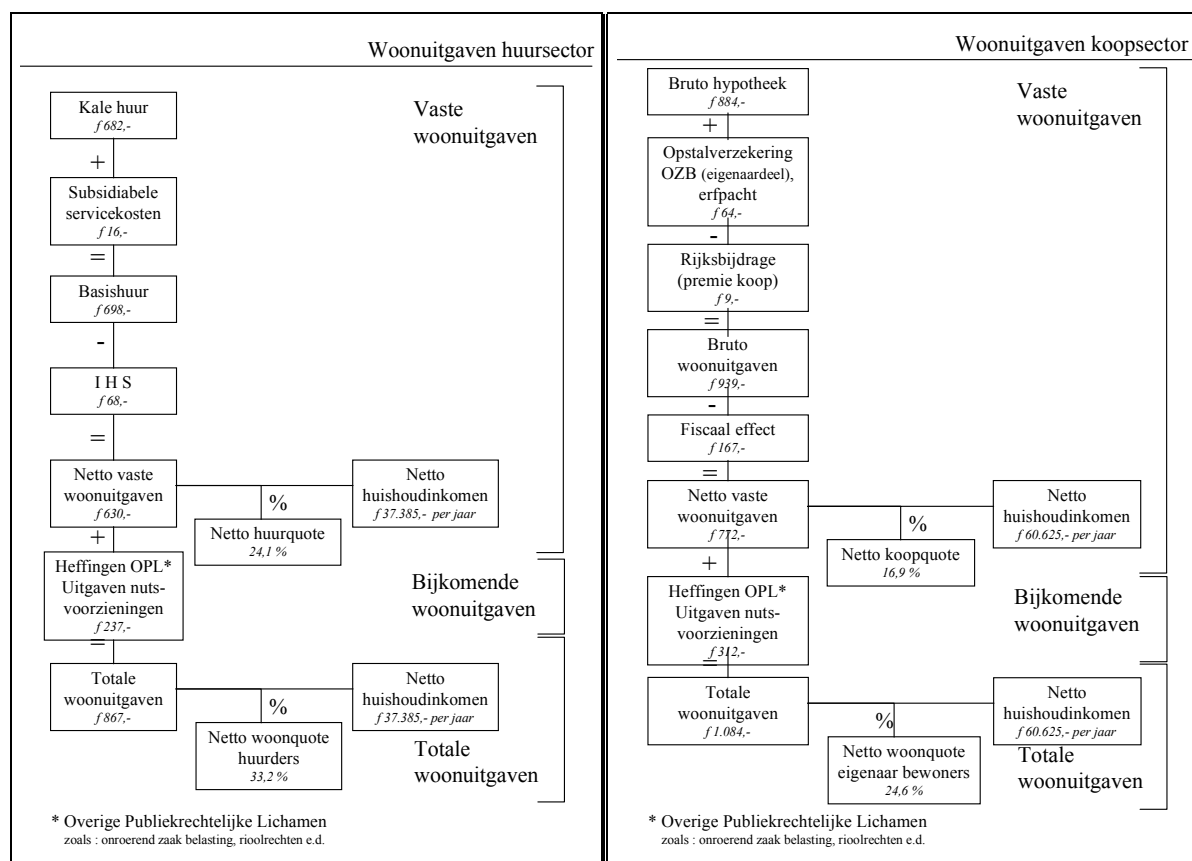
Het schema woonlasten brengt haarscherp in beeld hoe de woonlasten berekend worden. Uit de beschikbare cijfers blijkt dat de netto huurquote (dit is het deel van het inkomen dat aan huur besteed wordt) sinds 1990 is toegenomen van 19,7% tot 24,1%.

De koopquote is lager, maar stijgt sinds 1994 sneller.

Aan bijkomende woonlasten zijn kopers meer kwijt dan huurders. Dit is begrijpelijk omdat doorgaans de koopwoning groter is en de woningbezetting hoger waardoor de lasten voor energie en water hoger zijn. Het eigenaarsdeel van de OZB en de opstalverzekering zijn lasten die voor kopers onder de bijkomende woonlasten gerekend worden, huurders betalen deze kosten ook maar zijn verrekend in de huur.

De huursubsidie is voor veel huishoudens met een laag inkomen van groot financieel belang omdat daarmee de top van de huur wordt gehaald. Het percentage huurders dat huursubsidie ontvangt neemt steeds verder toe, in 1998 bedraagt het 28%. Het gaat per huishouden om een aanzienlijk bedrag, gemiddeld fl 243,- per maand.

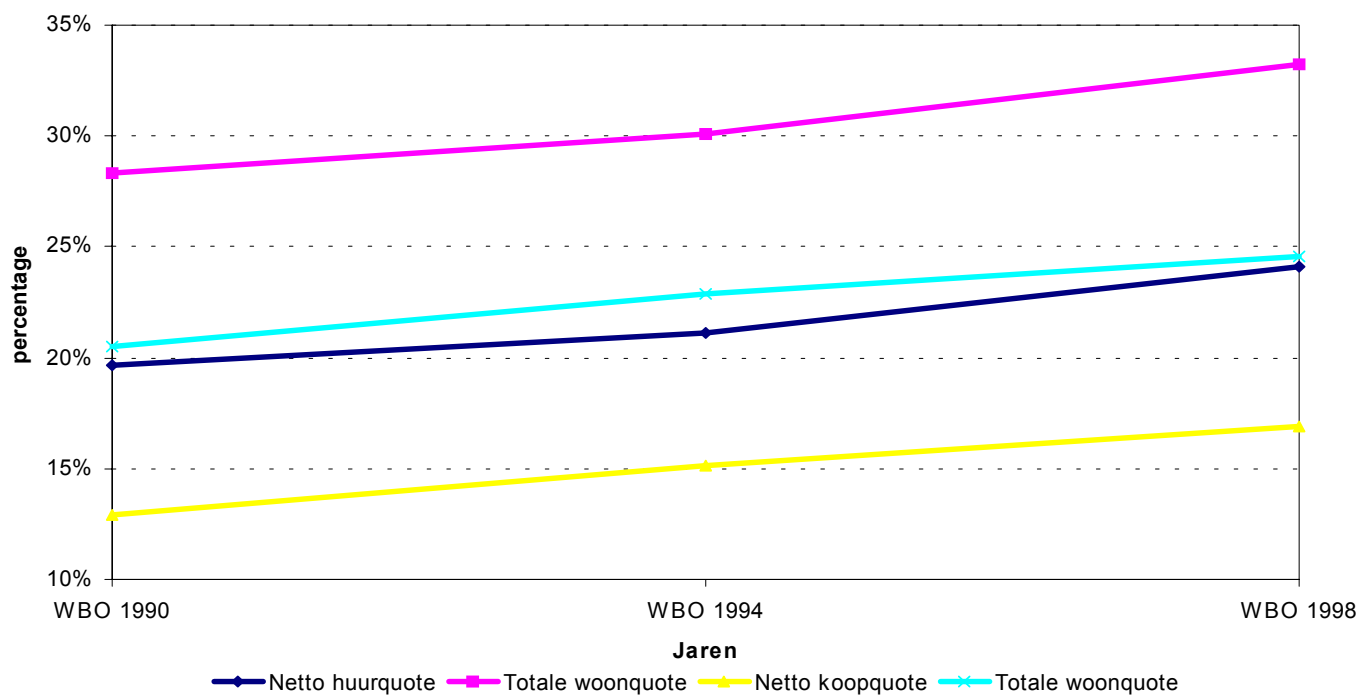
5.6A Woonlastenschema (huur en koop)

5.6B Ontwikkeling woonlasten (huursector en koopsector) in de tijd

	WBO 1990	WBO 1994	WBO 1998
Basishuur	fl 461,00	fl 567,00	fl 698,00
Netto huur	fl 420,00	fl 524,00	fl 630,00
(=Basishuur-IHS)			
Bijkomende woonuitgaven (uitgaven nutsvoorzieningen+heffingen OPL)	fl 183,00	fl 220,00	fl 237,00
Totale woonuitgaven	fl 603,00	fl 744,00	fl 867,00
Gemiddeld inkomen	fl 30.000,00	fl 35.320,00	fl 37.385,00
Netto huurquote	19,70%	21,10%	24,10%
Totale woonquote	28,30%	30,10%	33,20%

	WBO 1990	WBO 1994	WBO 1998
Bruto woonuitgaven	fl 555,00	fl 783,00	fl 939,00
Netto woonuitgaven	fl 434,00	fl 624,00	fl 772,00
(=Bruto +/- fiscaal effect)			
Bijkomende woonuitgaven (uitgaven nutsvoorzieningen+heffingen OPL)	fl 246,00	fl 288,00	fl 312,00
Totale woonuitgaven	fl 680,00	fl 912,00	fl 1.084,00
Gemiddeld inkomen	fl 45.000,00	fl 53.901,00	fl 60.625,00
Netto koopquote	12,90%	15,10%	16,90%
Totale woonquote	20,50%	22,90%	24,60%

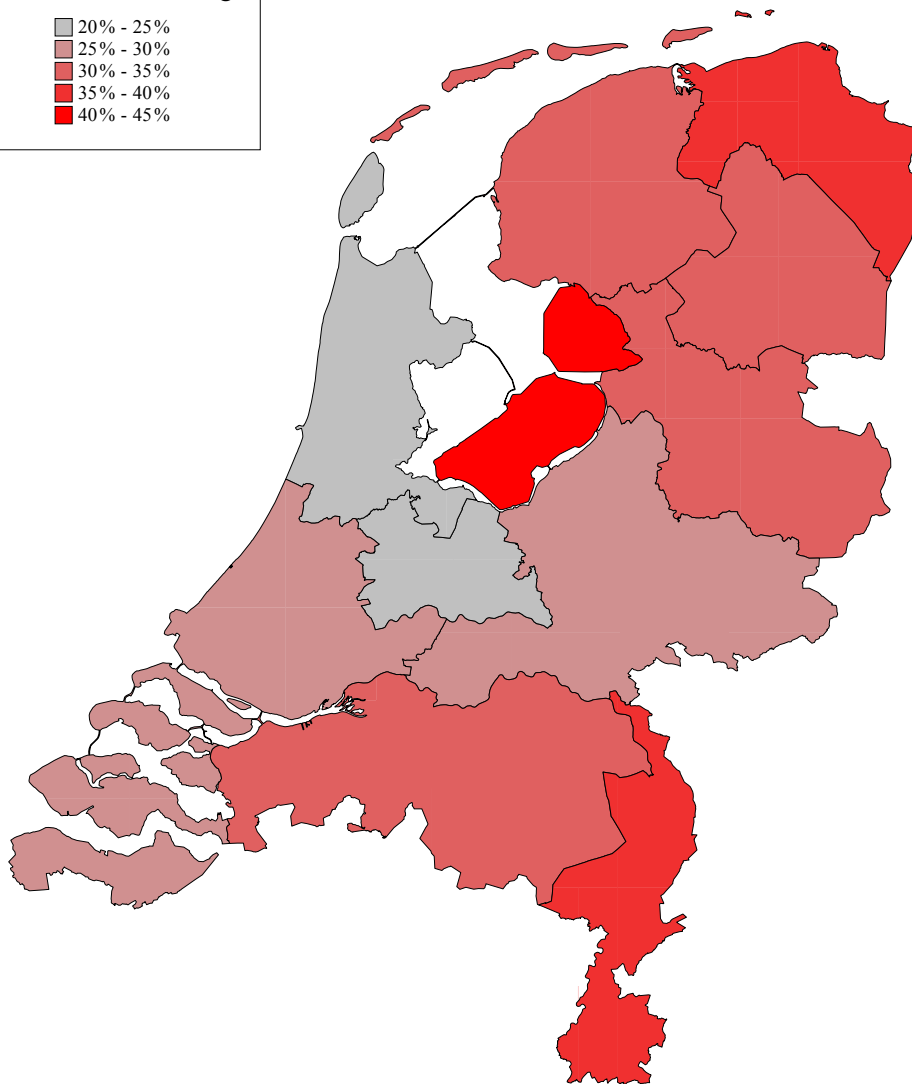

5.6C IHS-gebruik per provincie en in de 4 grote steden

	% IHS-ontvangers	IHS per maand
Groningen	35,0%	fl 233,00
Friesland	34,6%	fl 225,00
Drenthe	32,7%	fl 241,00
Overijssel	32,8%	fl 241,00
Gelderland	28,5%	fl 249,00
Utrecht	24,9%	fl 241,00
Noord-Holland	22,6%	fl 231,00
Zuid-Holland	25,1%	fl 240,00
Zeeland	29,2%	fl 239,00
Noord-Brabant	31,4%	fl 243,00
Limburg	36,2%	fl 256,00
Flevoland	40,1%	fl 279,00
Totaal	28,1%	fl 241,00
4 grote steden	24,0%	fl 220,00

Aandeel IHS-ontvangers

- 20% - 25%
- 25% - 30%
- 30% - 35%
- 35% - 40%
- 40% - 45%

5.7 Woonmilieu

In de Woonverkenningen 2030, een publicatie uit 1997 van het Ministerie van VROM naar de thema's omtrent wonen die de komende decennia aan de orde zullen komen, is behalve de woonvoorkeur naar het type woning ook in kaart gebracht in wat voor woonmilieu die gewenste woning moet staan. In de Woonverkenningen zijn daarvoor de volgende woonmilieus onderscheiden:

- stad centrum
- stad buiten-centrum
- stad rand/landelijk
- dorp kern
- dorp rand/landelijk

Er liggen bij de voorkeur voor een bepaald woonmilieu sterke relaties met het type woning dat men wenst, de levensfase waarin men is en het inkomen dat men geniet.

5.7A Woonmilieu naar type huishouden

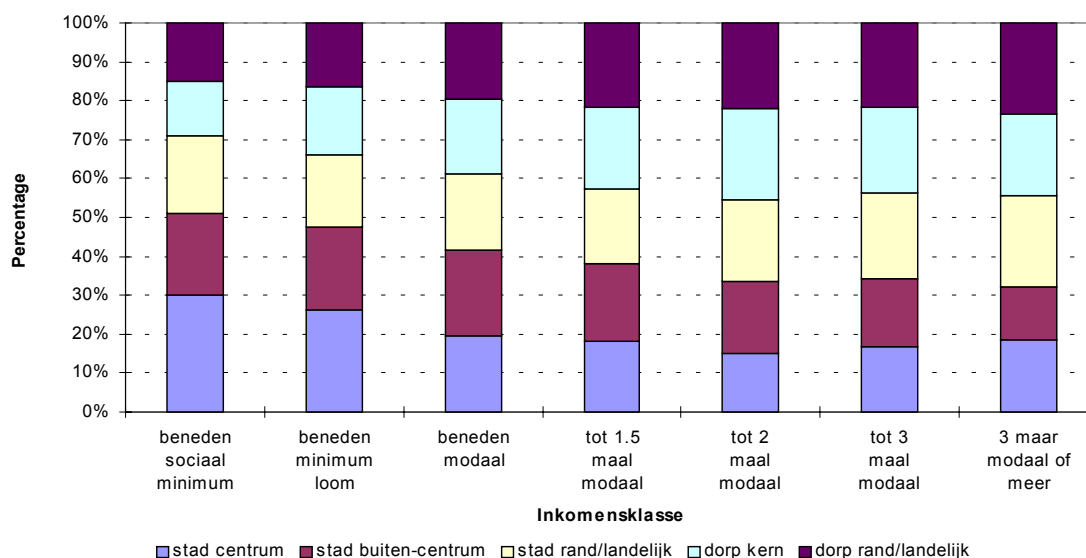
	stad centrum	stad buiten-centrum	stad rand/landelijk	dorp kern	dorp rand/landelijk
Alleenstaanden	293.632 (57,0%)	1.045.911 (39,5%)	81.125 (37,1%)	586.749 (25,2%)	178.748 (24,7%)
Echtpaar zonder kinderen	122.160 (23,7%)	750.741 (28,4%)	159.602 (32,7%)	778.821 (33,5%)	246.634 (34,0%)
Echtpaar met kinderen	77.159 (15,0%)	697.082 (26,3%)	129.105 (26,5%)	861.432 (37,0%)	272.301 (37,6%)
Eenoudergezinnen	21.922 (4,3%)	152.473 (5,8%)	18.083 (3,7%)	98.584 (4,2%)	26.914 (3,7%)

5.7B De relatie tussen het inkomen en het woonmilieu in de tijd

	stad centrum	stad buiten-centrum	stad rand/landelijk	dorp kern	dorp rand/landelijk
beneden sociaal minimum	74.638 (14,5%)	266.307 (10,1%)	46.579 (9,5%)	156.873 (6,7%)	53.131 (7,3%)
beneden minimum loom	86.926 (16,9%)	359.413 (13,6%)	58.880 (12,1%)	257.684 (11,1%)	77.106 (10,6%)
beneden modaal	111.049 (21,6%)	656.117 (24,8%)	105.286 (21,6%)	498.884 (21,5%)	157.692 (21,8%)
tot 1.5 maal modaal	119.695 (23,2%)	669.811 (25,3%)	120.022 (24,6%)	632.893 (27,2%)	199.070 (27,5%)
tot 2 maal modaal	61.460 (11,9%)	390.780 (14,8%)	81.112 (16,6%)	429.383 (18,5%)	126.585 (17,5%)
tot 3 maal modaal	44.155 (8,6%)	241.429 (9,1%)	55.701 (11,4%)	263.131 (11,3%)	80.812 (11,2%)

3 maar modaal of meer	16.949 (3,3%)	62.350 (2,4%)	20.334 (4,2%)	86.736 (3,7%)	30.201 (4,2%)
-----------------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------

5.8 Leefbaarheid

De aanwezigheid van voorzieningen is in alle delen van Nederland en in alle woonmilieus met uitzondering van het landelijk gebied met een verspreide bebouwing, in orde. Gemiddeld geeft 90% van de bewoners aan dat de belangrijkste voorzieningen zoals winkels, scholen, huisarts, speelgelegenheden, groen en OV-haltes in de buurt aanwezig zijn.

Aan de sociale woonomgeving mankeert meer. Het percentage huishoudens dat angst heeft om beroofd of lastig gevallen te worden is gemiddeld 15%. Er is een groot verschil tussen de grote steden (27%) en daarbuiten. Ook de milieuhinder en de overlast van bekladding of vernieling en verkeer verschilt tussen de woonmilieus. In het algemeen komen de woonmilieus in de steden er slechter van af.

De twee voorgaande onderwerpen kennen geen standaard via een bepaalde normstelling. Als bewoners van stadscentra een hogere cq lagere norm hebben voor acceptatie van overlast betekent dat, dat het verschil tussen de woonmilieu groter cq lager is.

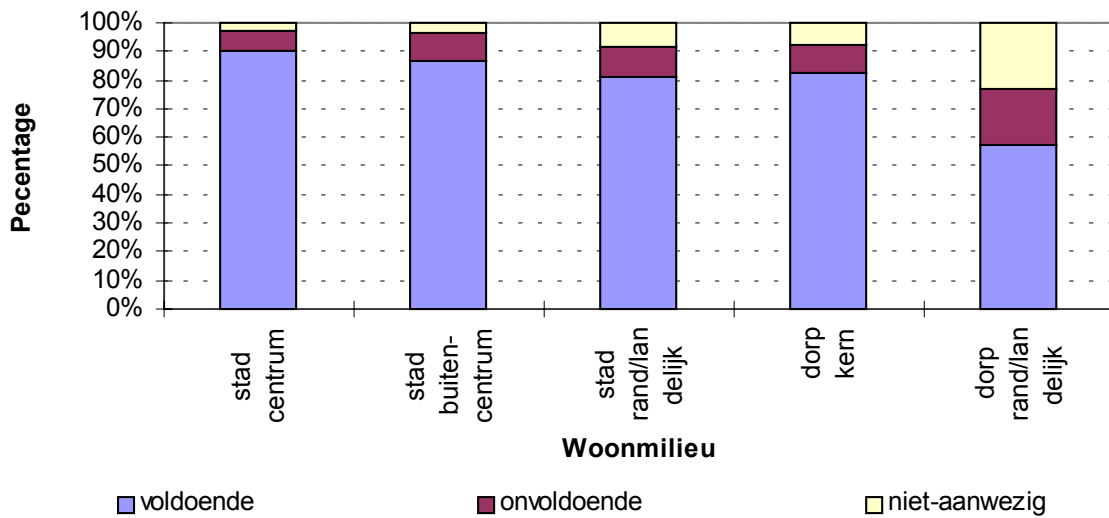
De tevredenheid met de woning en de woonomgeving is in alle woonmilieus groot en is het grootst in de dorpse woonmilieus.

5.8A Voorzieningen naar woonmilieu

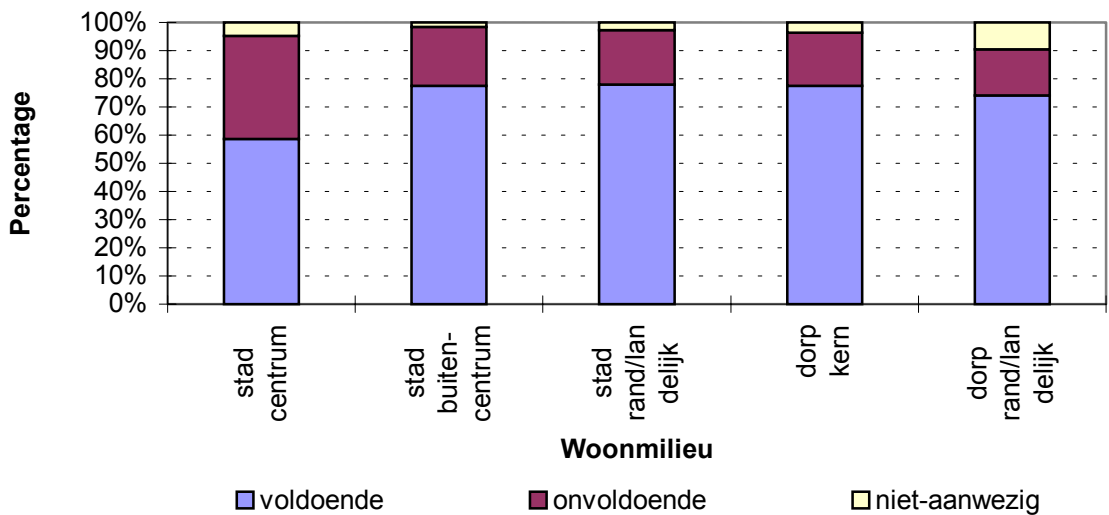
		stad centrum	stad buiten-centrum	stad rand/landelijk	dorp kern	dorp rand/landelijk
Winkels	voldoende	90,0%	86,8%	80,9%	82,6%	57,4%
	onvoldoende	7,5%	9,8%	10,7%	9,4%	19,8%
	niet-aanwezig	2,5%	3,4%	8,4%	8,0%	22,8%
Parkeergelegenheid	voldoende	58,5%	77,5%	77,9%	77,6%	74,0%
	onvoldoende	36,6%	21,0%	19,4%	18,7%	16,4%
	niet-aanwezig	4,8%	1,5%	2,7%	3,7%	9,6%
Basisscholen	voldoende	84,2%	92,6%	87,9%	92,5%	88,8%
	onvoldoende	10,0%	5,0%	6,4%	3,2%	3,7%
	niet-aanwezig	5,9%	2,4%	5,8%	4,3%	7,5%
Speelgelegenheden	voldoende	45,9%	65,7%	64,5%	66,4%	67,1%
	onvoldoende	35,1%	26,6%	24,4%	21,5%	17,0%
	niet-aanwezig	19,0%	7,7%	11,1%	12,1%	16,0%

Halte OV	voldoende	91,0%	88,4%	84,7%	78,4%	66,4%
	onvoldoende	6,9%	9,1%	0,3%	13,8%	18,4%
	niet-aanwezig	2,2%	2,6%	5,0%	7,9%	15,2%
Groenvoorziening	voldoende	61,5%	81,4%	85,1%	85,2%	83,6%
	onvoldoende	29,3%	15,9%	12,5%	11,4%	9,1%
	niet-aanwezig	9,1%	2,7%	2,4%	3,4%	7,3%

Winkels

Parkeergelegenheid

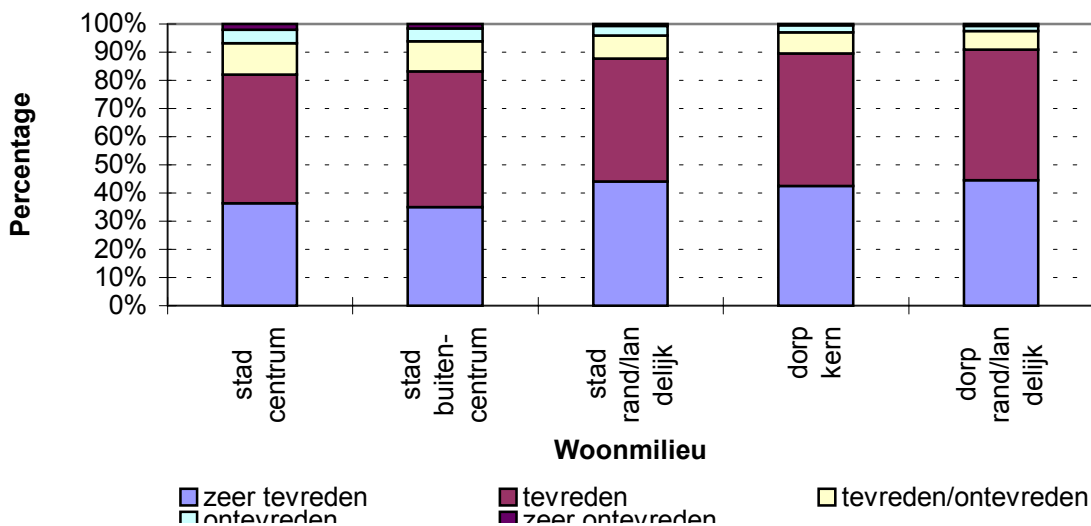

5.8B Tevredenheid met woning en woonomgeving

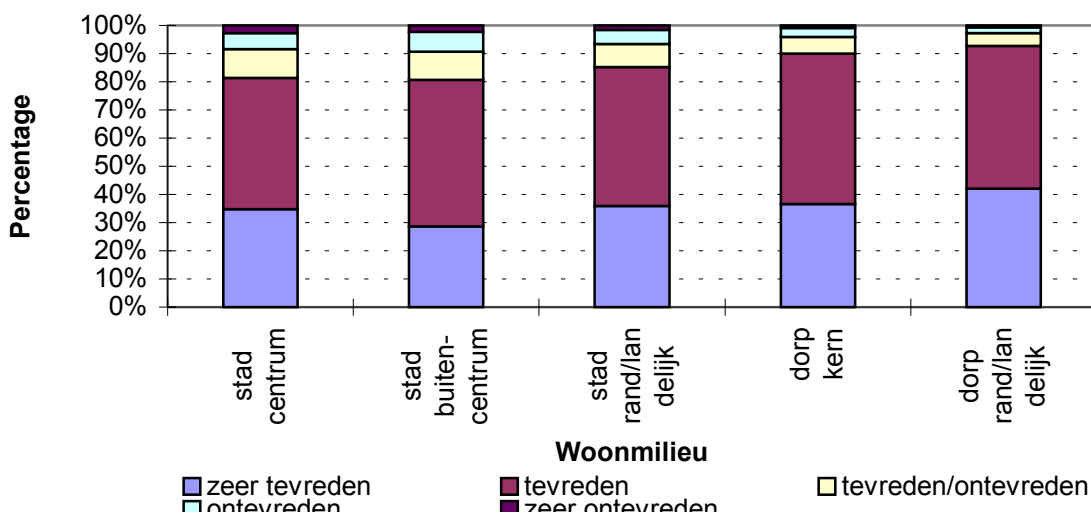
		stad centrum	stad buiten-centrum	stad rand/landelijk	dorp kern	dorp rand/landelijk
woning	zeer tevreden	36,3% (163.785)	35,1% (873.882)	44% (203.336)	42,5% (960.379)	44,5% (309.713)
	tevreden	45,8% (206.884)	48% (119.5127)	43,7% (202.091)	47,1% (1.064.698)	46,5% (323.263)
	tevreden/ontevreden	11,2% (50.447)	10,7% (267.712)	8,3% (38.307)	7,5% (169.396)	6,5% (45.348)

	ontevreden	4,8% (21.690)	4,7% (117.962)	3,3% (15.152)	2,4% (53.562)	2% (13.693)
	zeer ontevreden	2% (8.873)	1,5% (37.586)	0,7% (3.390)	0,5% (12.166)	0,6% (3.872)
woonomgeving	zeer tevreden	34,8% (157.252)	28,7% (714.623)	36% (166.580)	36,6% (826.332)	42% (292.223)
	tevreden	46,6% (210.292)	51,9% (1.294.650)	49,3% (228.020)	53,3% (1.204.920)	50,8% (353.504)
	tevreden/ontevreden	10,1% (45.728)	10% (248.597)	8,1% (37.270)	6% (135.846)	4,5% (31.307)
	ontevreden	5,8% (26.043)	7,1% (176.583)	5,1% (23.617)	3,2% (72.722)	2,1% (14.851)
	zeer ontevreden	2,7% (12.364)	2,3% (57.815)	1,5% (6.790)	0,9% (20.380)	0,6% (4.004)

Woning

Woonomgeving

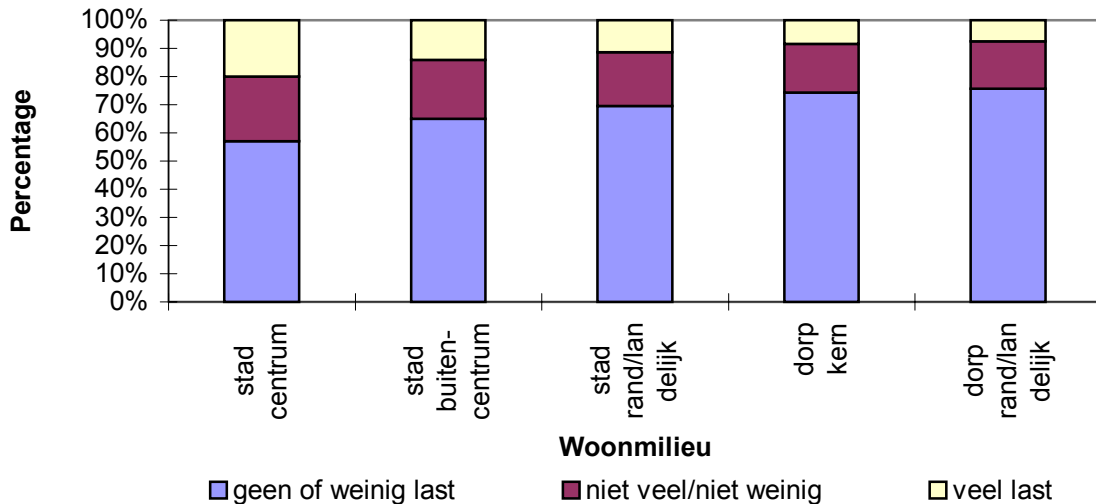

5.8C Overlast per woonmilieu

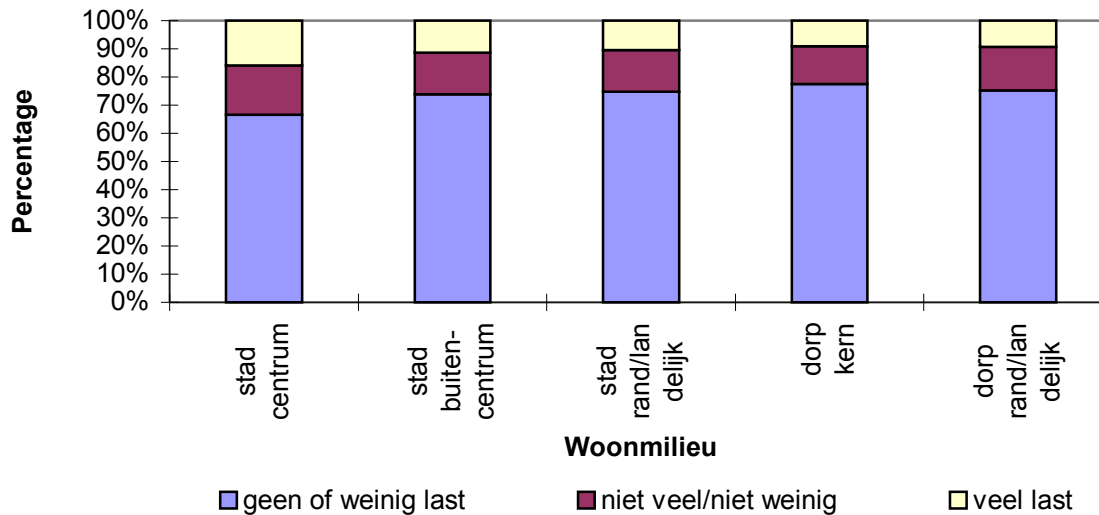
		stad centrum	stad buiten-centrum	stad rand/landelijk	dorp kern	dorp rand/landelijk
lawaai/stank/vuil	geen of weinig last	57,1%	64,9%	69,6%	74,4%	75,7%
	niet veel/niet weinig	22,9%	21,1%	19,1%	17,2%	16,9%
	veel last	20,0%	14,0%	11,3%	8,4%	7,5%
bekladding/vernieling	geen of weinig last	66,5%	74,3%	79,7%	86,3%	90,8%
	niet veel/niet weinig	20,0%	16,8%	14,9%	10,3%	7,0%

	veel last	13,5%	8,9%	5,4%	3,4%	2,1%
buren	geen of weinig last	81,9%	82,5%	86,7%	89,1%	92,2%
	niet veel/niet weinig	11,1%	10,9%	8,7%	7,1%	5,1%
	veel last	6,9%	6,6%	4,7%	3,8%	2,7%
verkeer	geen of weinig last	66,7%	74,0%	74,7%	77,4%	75,3%
	niet veel/niet weinig	17,3%	14,7%	14,9%	13,5%	15,3%
	veel last	16,0%	11,4%	10,4%	9,1%	9,4%

Lawaai/stank/vuil

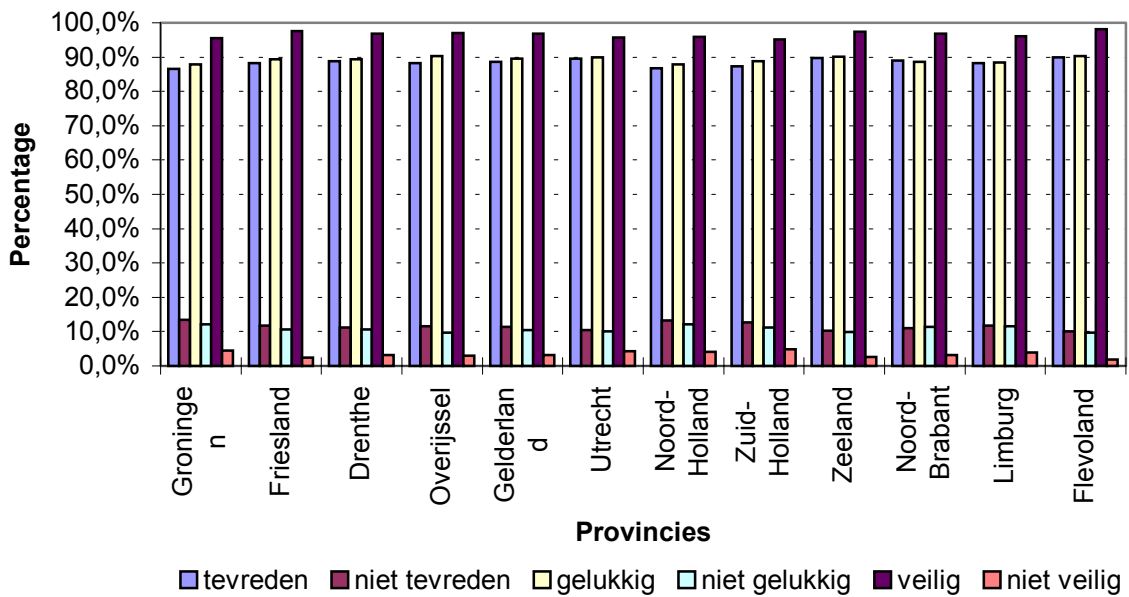
Verkeer

5.8D Geluk, tevredenheid en veiligheid per provincie

	tevreden	niet tevreden	gelukkig	niet gelukkig	veilig	niet veilig
Groningen	86,5%	13,5%	87,9%	12,1%	95,6%	4,4%
Friesland	88,3%	11,7%	89,3%	10,7%	97,5%	2,5%
Drenthe	88,8%	11,2%	89,4%	10,6%	96,8%	3,2%
Overijssel	88,3%	11,6%	90,3%	9,7%	97,1%	2,9%

Gelderland	88,7%	11,3%	89,5%	10,5%	96,9%	3,1%
Utrecht	89,5%	10,5%	89,9%	10,1%	95,8%	4,2%
Noord-Holland	86,8%	13,2%	87,8%	12,2%	95,9%	4,1%
Zuid-Holland	87,4%	12,6%	88,8%	11,2%	95,1%	4,9%
Zeeland	89,7%	10,3%	90,2%	9,8%	97,3%	2,7%
Noord-Brabant	88,9%	11,1%	88,7%	11,3%	96,9%	3,1%
Limburg	88,3%	11,7%	88,4%	11,6%	96,1%	3,9%
Flevoland	89,9%	10,1%	90,3%	9,7%	98,1%	1,9%
Totaal	88,1%	11,9%	88,9%	11,1%	96,2%	3,8%

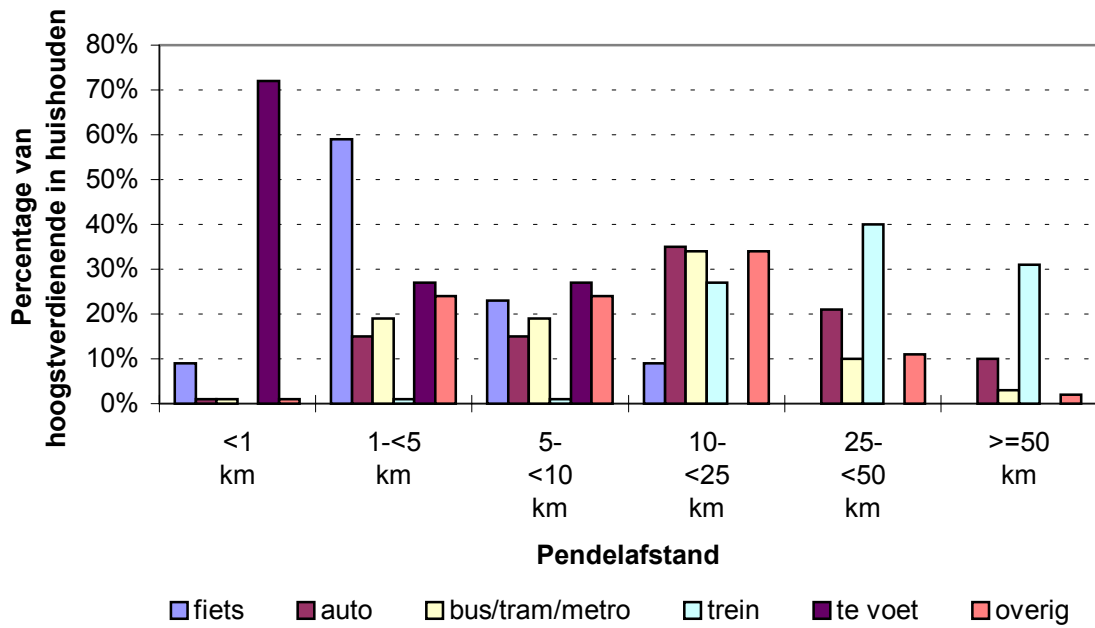
5.9 Mobiliteit

Het meest gebruikte vervoermiddel voor het woon-werkverkeer is de auto. Dat geldt niet voor alle te overbruggen afstanden: voor de korte afstand tot 5 km is lopen en fietsen populair, op de midden- en de lange afstand de trein.

5.9A Gemiddelde pendelafstand hoogstverdienende (respondent of partner) naar vervoermiddel

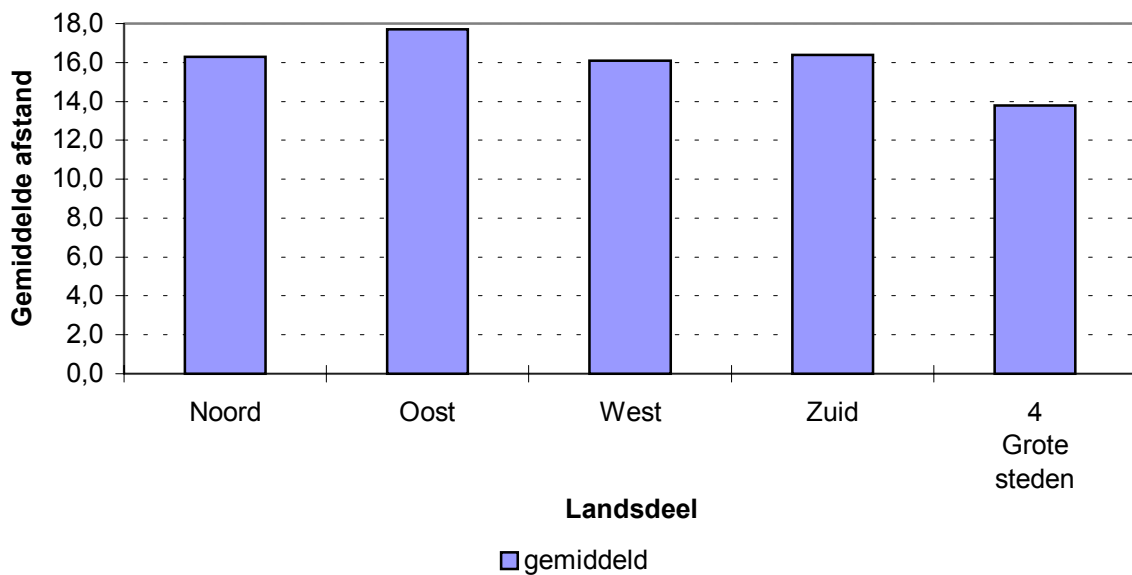
	<1 km	1-<5 km	5-<10 km	10-<25 km	25-<50 km	>=50 km
fiets	9,0%	59,0%	23,0%	9,0%	0,0%	0,0%
auto	1,0%	15,0%	15,0%	35,0%	21,0%	10,0%
bus/tram/metro	1,0%	19,0%	19,0%	34,0%	10,0%	3,0%
trein	0,0%	1,0%	1,0%	27,0%	40,0%	31,0%
te voet	72,0%	27,0%	27,0%	0,0%	0,0%	0,0%
overig	1,0%	24,0%	24,0%	34,0%	11,0%	2,0%

Gemiddelde (en mediane) afstand per vervoersmiddel (in km, enkel reis)

5.9B Gemiddelde (en mediane) afstand per landsdeel en 4 grote steden en per vervoersmiddel (in km, enkele reis)

	gemiddeld	standaarddev.	mediaan
Noord	16,3	27,9	7,5
Oost	17,7	23,7	8,0
West	16,1	20,9	9,0
Zuid	16,4	25,2	8,0
4 Grote steden	13,8	21,0	7,0
	gemiddeld	standaarddev.	mediaan
vervoersmiddel			
fiets	4,3	7,9	3
auto	21,4	24,5	15
bus/tram/metro	13	15,5	8,5
trein	43,3	33	34
te voet	1,2	11,7	0,5
overig	13,1	19,6	8

5.10 Aandachtsgroep

De aandachtsgroep van beleid is in de nota Wonen uit 1986 afgebakend met bepaalde inkomensgrenzen. Na indexering van die grenzen (met de prijsindex van werknemersgezinnen met een laag inkomen) tot en met 1998 blijkt dat een steeds kleiner deel van de huishoudens tot de aandachtsgroep behoort. Met andere woorden: de inkomens van huishoudens ontwikkelen zich sterker dan de index. Over langere periode gezien is er sprake van een reële koopkrachtstijging.

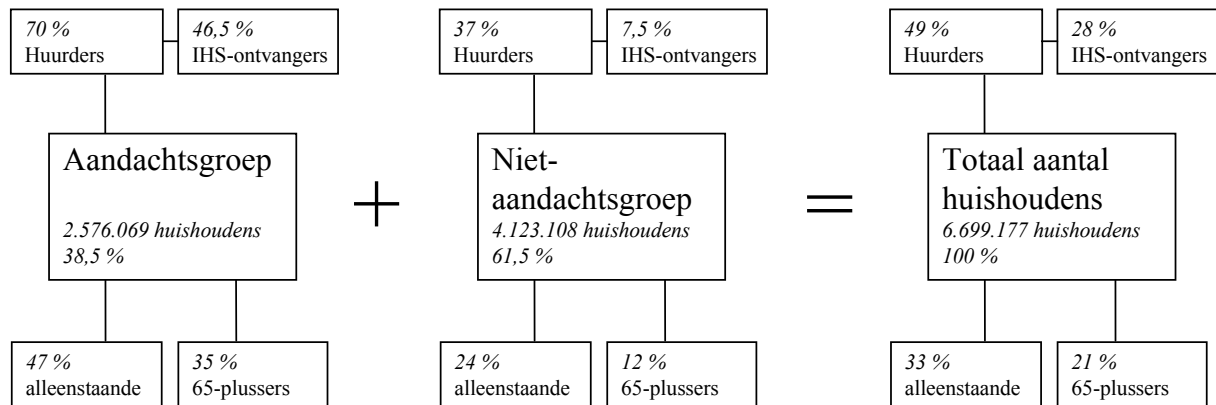
Anno 1998 behoort 38,5% van de huishoudens tot de aandachtsgroep. Het profiel van deze groep wijkt af van het gemiddelde van de Nederlandse bevolking: oververtegenwoordigd zijn huurders, eenpersoonshuishoudens, en ouderen. Velen ontvangen huursubsidie.

Het is niet zo dat onder de huishoudens die horen tot de aandachtsgroep geen eigenaarsbewoners zijn. Het percentage is sinds 1990 constant 30%.

Het EVW-beleid (Evenwichtige Verdeling Woningvoorraad) deed zijn intrede met de nota Wonen en was gericht op het huisvesten van de aandachtsgroep in de goedkope en betaalbare huursector (hiervoor zijn prijsgrenzen bepaald) en de goedkope koopsector. Anderzijds was het doel de huishoudens die niet tot de aandachtsgroep horen te weren uit de goedkope voorraad. De termen goedkope scheefheid en dure scheefheid stammen af van dit EVW-beleid. Met goedkope scheefheid wordt bedoeld op huishoudens met een hoog inkomen die wonen in de goedkope voorraad en met dure scheefheid het wonen van huishoudens met een laag inkomen in dure voorraad. In de betaalbare huursector wonen beide groepen 'passend' en is geen sprake van scheefheid.

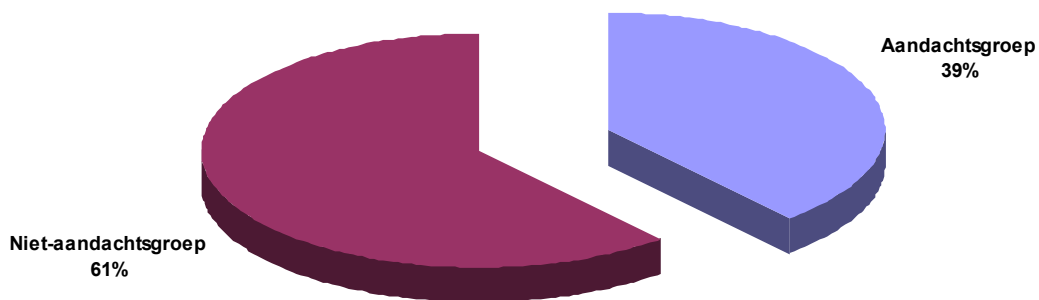
De dure scheefheid bedraagt volgens het WBO 1998 111 duizend en de goedkope scheefheid 666 duizend.

5.10A Schema aandachtsgroep

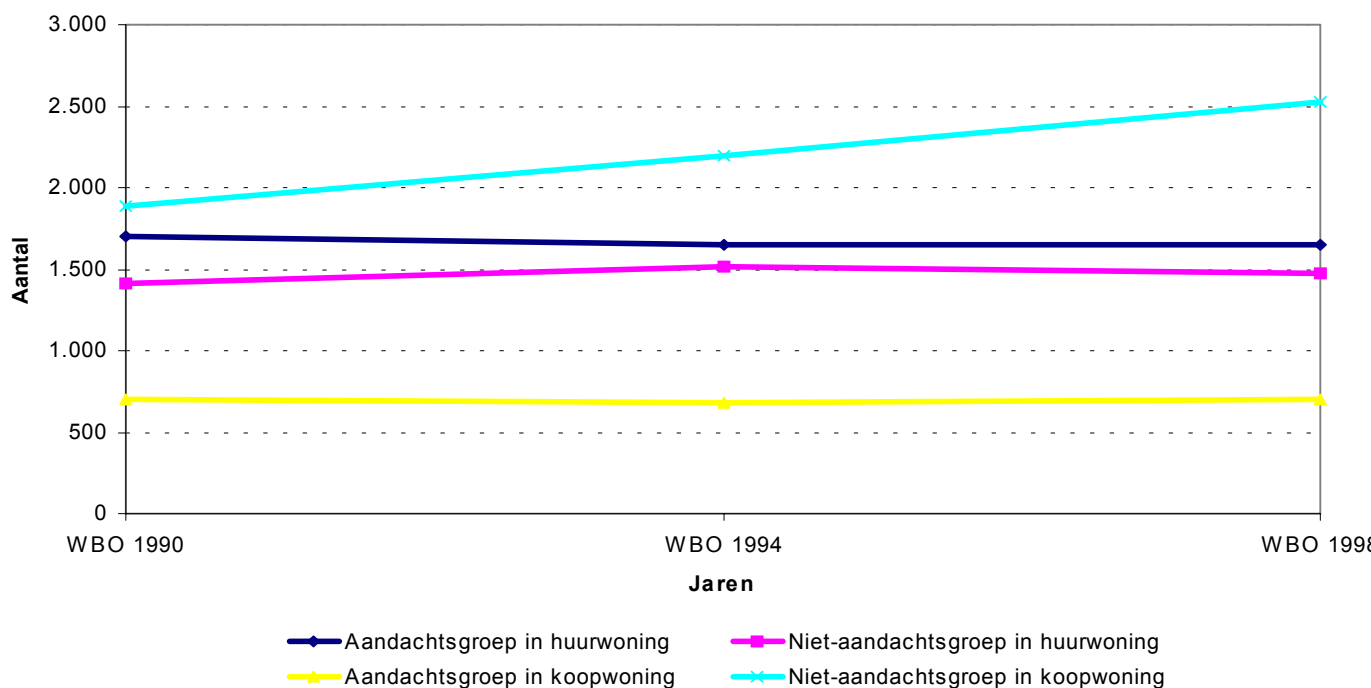

5.10B Ontwikkeling van de aandachtsgroep en per eigendomsverhouding

WBO 1998

	WBO 1990	WBO 1994	WBO 1998
Aandachtsgroep	2.580.000 (43,4%)	2.603.000 (40,6%)	2.576.000 (38,5%)
Niet-aandachtsgroep	3.381.000 (56,7%)	3.804.000 (59,4%)	4.123.000 (61,5%)
Aandachtsgroep in huurwoning	1.706 (54,7%)	1.648 (52,1%)	1.652 (52,8%)
Niet-aandachtsgroep in huurwoning	1.415 (45,3%)	1.517 (47,9%)	1.478 (47,2%)
Totaal aantal huurwoningen	3.121 (100%)	3.165 (100%)	3.130 (100%)
Aandachtsgroep in koopwoning	698 (27%)	676 (23,5%)	705 (21,8%)
Niet-aandachtsgroep in koopwoning	1.886 (73%)	2.195 (76,5%)	2.527 (78,2%)
Totaal aantal koopwoningen	2.584 (100%)	2.871 (100%)	3.232 (100%)
Totaal aantal huishoudens	5.961.000 (100%)	6.407.000 (100%)	6.699.000 (100%)

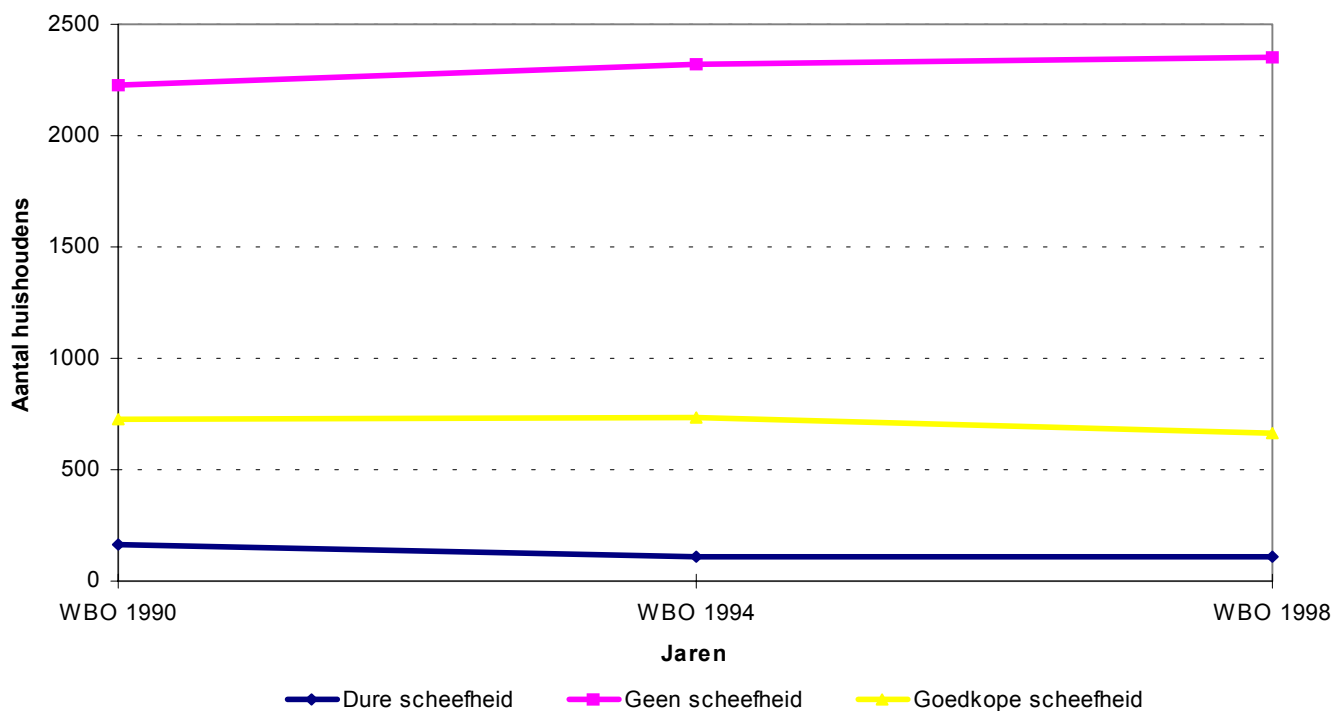

5.10C Profielschets van de aandachtsgroep versus de niet-aandachtsgroep

	Aandachtsgroep	Niet-aandachtsgroep	Totaal
% IHS-ontvangers	46,5%	7,5%	28,1%
% Huurwoning	7%	37%	49%
% Alleenstaand	47,2%	24%	33%
% 65-plussers	35%	12%	21%
(netto) Huurquote	29,4%	18,4%	24,1%
(netto) Koopquote	23,1%	15,3%	16,9%
Gemiddeld inkomen per jaar	fl 26000	fl 69800	fl 60600
% Hypotheek in koopwoning	65,6%	89,6%	84,3%

5.10D Scheefheid in de tijd (*1000 en in %)

	1990	1994	1998
Dure scheefheid	162 (5,2%)	106 (3,3%)	111 (3,5%)
Geen scheefheid	2.230 (71,5%)	2.322 (73,4%)	2.353 (75,2%)
Goedkope scheefheid	729 (23,3%)	738 (23,3%)	666 (21,2%)
Totaal huurwoningen	3.121 (100%)	3.166 (100%)	3.130 (100%)

5.11 Ouderen

Meer dan 18% van de Nederlandse bevolking is 65 jaar en ouder en meer dan 7% is ouder dan 75 jaar. Deze percentages zullen de komend jaren verder oplopen. Omstreeks 2020 zal de vergrijzing haar hoogtepunt gaan bereiken.

Het merendeel van de 65 plussers kan zichzelf goed redden, men kan alle dagelijkse handelingen zoals boodschappen doen, huishoudelijk werk, eten koken en zichzelf wassen zonder hulp doen. Het merendeel woont ook in een woning die niet speciaal is ingericht voor oudere mensen.

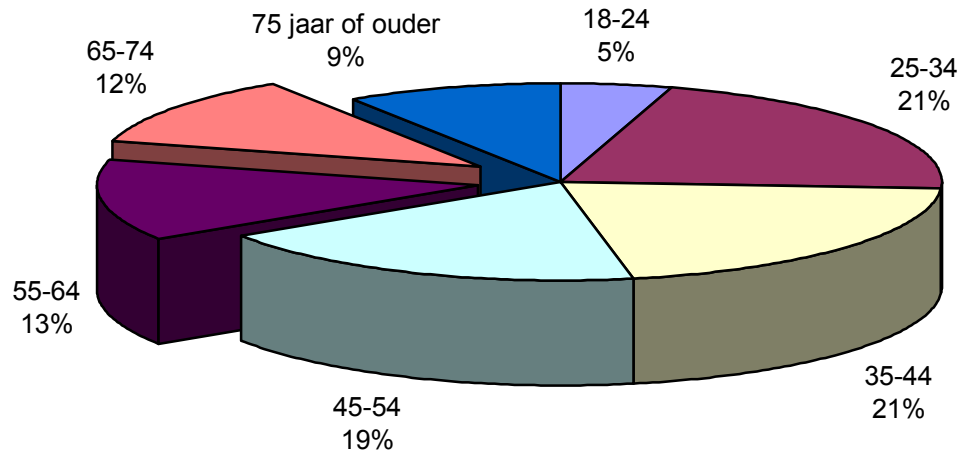
Maar niet iedereen is even vitaal. De hulpbehoefendheid neemt toe naarmate men ouder wordt. De meeste problemen ondervindt men niet met het doen van boodschappen en het bereiden van de warme maaltijd. Van de leeftijdsgroep 65-74 jaar woont nog maar 16% in een speciaal voor ouderen bestemde woning, terwijl dat voor 75 plussers 33% is. Meestal is dit een bejaardenwoning. Er zijn veel minder aanleunwoningen en woningen in serviceflats beschikbaar.

5.11A Ontwikkeling van de Nederlandse huishoudens naar leeftijdscategorie en het percentage ouderen in 1998

	WBO 1990	WBO 1994	WBO 1998
18-24	6,0%	5,9%	4,8%
25-34	22,0%	21,8%	21,3%
35-44	21,7%	20,3%	20,8%
45-54	16,0%	18,0%	19,0%

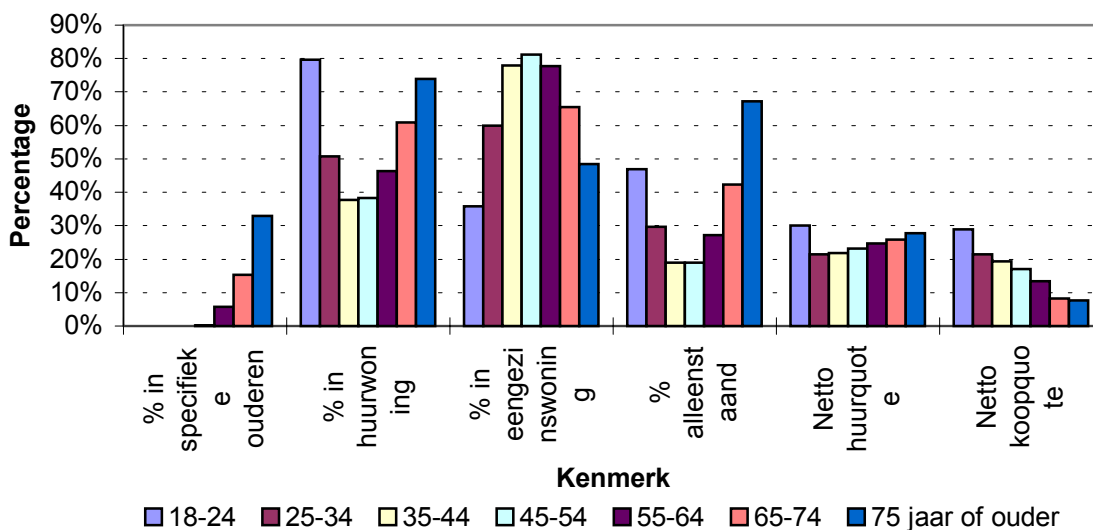
55-64	14,0%	13,4%	13,4%
65-74	12,0%	11,9%	11,5%
75 jaar of ouder	8,3%	8,7%	9,2%
Totaal	100% (5.961.250)	100% (6.407300)	100% 6.699.177)

WBO 1998

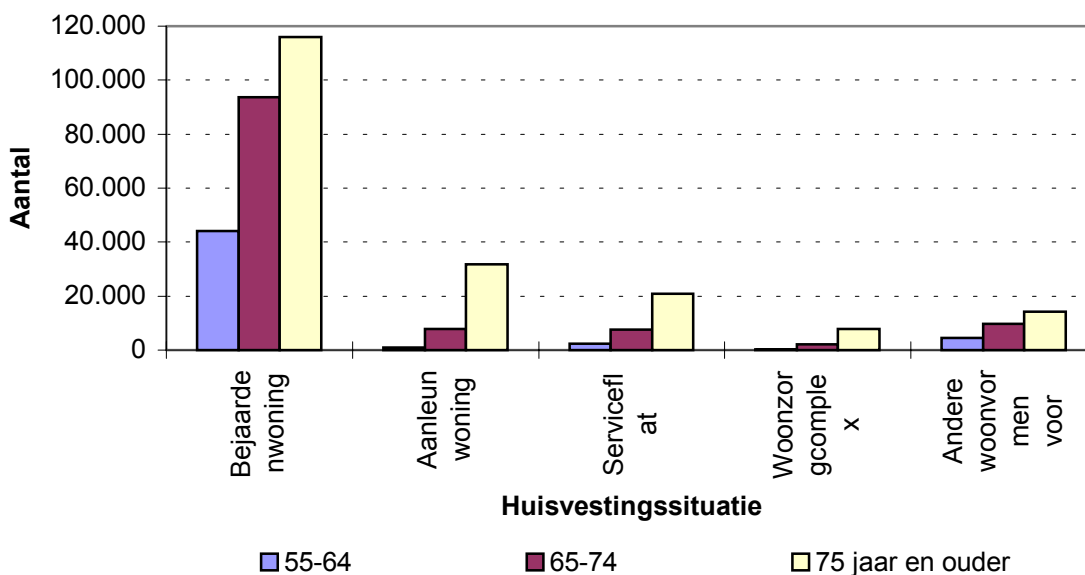
5.11B Profielschets van ouderen in vergelijking met andere leeftijdscategorieën (%)

	% in specifieke ouderenwoning	% in huurwoning	% in eengezinswoning	% alleenstaand	Netto huurquote	Netto koopquote
18-24	0,0%	79,6%	35,8%	46,9%	30,0%	29,0%
25-34	0,0%	50,8%	60,0%	29,6%	21,5%	21,5%
35-44	0,0%	37,8%	78,0%	18,9%	21,8%	19,4%
45-54	0,1%	38,3%	81,1%	18,9%	23,1%	17,0%
55-64	5,7%	46,3%	77,8%	27,2%	24,7%	13,5%
65-74	15,3%	60,9%	65,5%	42,4%	25,8%	8,2%
75 jaar of ouder	32,9%	74,0%	48,4%	67,2%	27,7%	7,6%
Totaal	5,7%	49,2%	69,2%	32,8%	24,1%	16,9%

5.11C Huisvestings situatie van ouderen

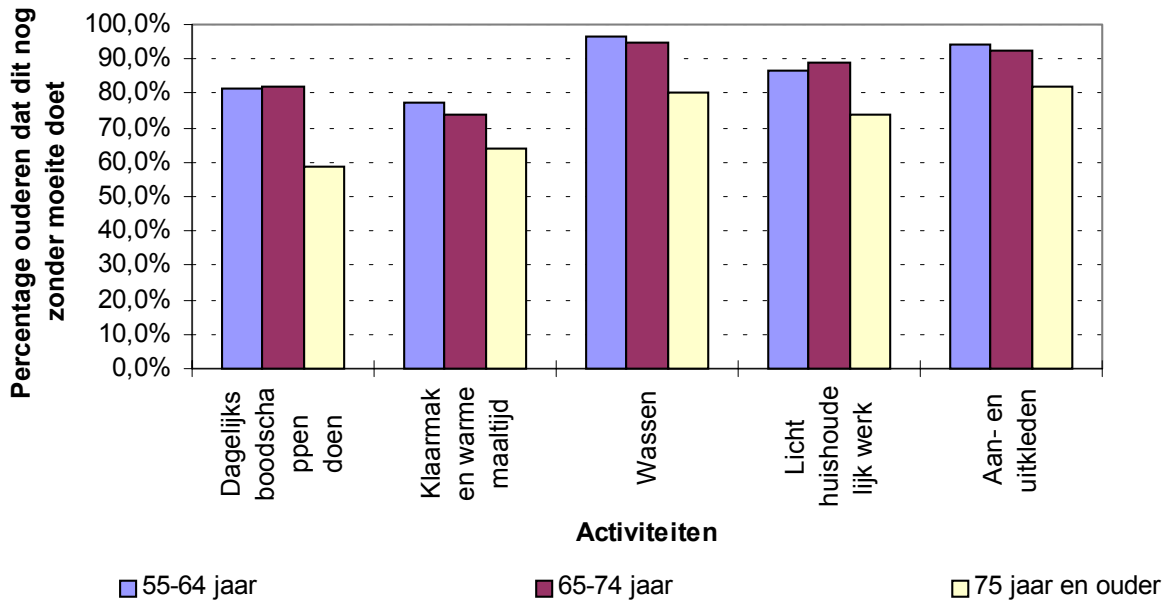
	55-64	65-74	75 jaar en ouder	Totaal
Bejaardenwoning	44.159	93.763	116.004	253.926
Aanleunwoning	845	7.892	31.687	40.424
Serviceflat	2.340	7.678	20.766	30.784
Woonzorgcomplex	139	2.147	7.731	10.017
Andere woonvormen voor ouderen	4.397	9.643	14.224	28.264
Totaal	51.880	121.123	190.412	363.415

5.11D Ouderen en hulpbehoevenden naar leeftijd

	Geen moeite met:				
	Dagelijks	Klaarmaken	Wassen	Licht huishoudelijk	Aan- en uitkleden
Leeftijd					

	boodschappen doen	warme maaltijd		werk	
55-64 jaar	81,3%	77,2%	96,4%	86,8%	94,3%
65-74 jaar	81,7%	73,7%	94,8%	88,9%	92,7%
75 jaar en ouder	58,9%	64,2%	80,4%	73,9%	81,9%
Totaal 55 jaar en ouder	76,30%	73,10%	92,20%	84,60%	90,90%

5.12 De woning als activiteitscentrum

Sommige activiteiten vinden plaats in de woning, andere activiteiten worden ondernomen vanuit de woning en weer andere activiteiten hebben niets meer met de woning te maken zoals vakantie op een ander adres.

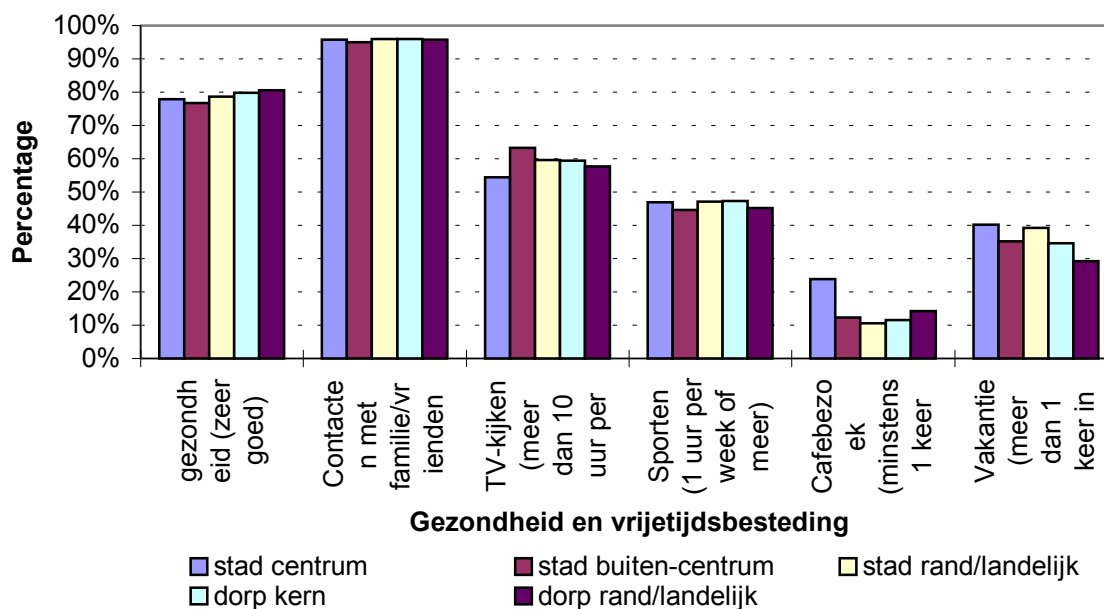
Sociologen onderkennen een trend naar enerzijds een grotere tijdsbesteding in of rond (tuin) het huis en anderzijds een grotere tijdsbesteding op lokaties buiten de woonbuurt. Het belang van de directe woonomgeving in de tijdsbesteding neemt af, evenals de sociale contacten in de buurt. Factoren als 'buurtgevoel' en sociale controle worden minder belangrijk. Het is moeilijk om deze ontwikkelingen te staven met WBO cijfers, zeker omdat geen vergelijkingsmateriaal in de tijd voorhanden is.

In latere publicaties over het WBO zal dit onderwerp opnieuw aan bod komen.

5.12A Gezondheid en tijdsbesteding naar woonmilieu

	stad centrum	stad buiten-centrum	stad rand/landelijk	dorp kern	dorp rand/landelijk
gezondheid (zeer goed)	77,8%	76,8%	78,7%	79,8%	80,5%
Contacten met familie/vrienden (min. 1 keer per week)	95,8%	95,0%	96,0%	96,0%	95,8%
TV-kijken (meer dan 10 uur per week)	54,5%	63,2%	59,7%	59,5%	57,7%
Sporten (1 uur per week of meer)	47,0%	44,6%	47,2%	47,3%	45,1%
Cafebezoek (minstens 1 keer per week)	23,8%	12,4%	10,6%	11,6%	14,2%
Vakantie (meer dan 1 keer in afgelopen jaar)	40,2%	35,2%	39,3%	34,6%	29,2%

gewogen met persoonsgewicht

5.12B Gezondheid en vrijetijdsbesteding naar eigendomsverhouding

	koop	huur
gezondheid (zeer goed)	84,0%	69,0%
Contacten met familie/vrienden (min. 1 keer per week)	96,0%	95,0%
TV-kijken (meer dan 10 uur per week)	56,0%	68,0%
Sporten (1 uur per week of meer)	51,0%	37,0%

Cafebezoek (minstens 1 keer per week)	7,0%	11,0%
Vakantie (meer dan 1 keer in afgelopen jaar)	43,0%	26,0%

gewogen met persoonsgewicht

